

Mira Kotanen

Kirjastopalvelut lukiolaisille äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tueksi Saarijärven kaupunginkirjastossa

Opinnäytetyö

Syksy 2016

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Mira Kotanen

Työn nimi: Kirjastopalvelut lukiolaisille äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tueksi Saarijärven kaupunginkirjastossa

Ohjaaja: Sanna Savolainen

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 54

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyön toimeksianto tuli Saarijärven kaupunginkirjastolta. Kaupunginkirjaston ja Saarijärven lukion yhteistyö on vähäistä, minkä vuoksi haluttiin tehdä kartoitus mitä kirjastopalveluja Saarijärven kaupunginkirjaston kannattaisi tarjota lukiolaisille äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tueksi. Tavoitteena oli selvittää lukiolaisten toiveet ja mielenkiinnon kohteet kirjastopalvelujen suhteen sekä selvittää äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan sekä kirjastonhoitajan mielipiteet.

Tutkimus koostui kahdesta osasta. Ensimmäinen osa oli kvantitatiivinen kyselytutkimus lukiolaisille. Kyselystä saatiin vastauksia 70, joten vastausprosentti oli 69,3 %. Vastaukset käsiteltiin ja analysoitiin Webropol-ohjelman avulla. Toinen osa koostui äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan sekä lasten- ja nuortenosaston kirjastonhoitajan teemahaastatteluista, jotka edustivat kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Teoriaosassa käsiteltiin valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteita sekä lukion ja kirjaston yhteistyötä.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että lukiolaisten mielestä kirjastopalveluista mielenkiintoisimmiksi nousivat kirjavinkkaus sekä kirjasto opiskeluympäristönä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja sekä kirjastonhoitaja olivat kiinnostuneet kirjavinkkauksesta. Kirjailijavierailut sekä teemanäyttelyt herättivät myös lukiolaisten keskuudessa jonkin verran kiinnostusta. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja sekä kirjastonhoitaja olivat myös kirjailijavierailuista kiinnostuneita, vaikka ne vaativatkin paljon resursseja. Vähiten kiinnostusta lukiolaisilla oli tiedonhaun opetusta, lukupiirejä ja lukudiploimeita kohtaan.

Tutkimuksen perusteella kirjavinkkaus olisi hyvä keino aloittaa yhteistyö lukion ja kirjaston välillä, koska se kiinnosti eniten kaikkia sekä lukiolaisia että äidinkielen opettajaa ja kirjastonhoitajaa. Lukion ja kirjaston olisi myös hyvä laatia yhteistyösuunnitelma, joka takaisi paremmin yhteistyön jatkumisen.

Avainsanat: kirjastot, lukio, kirjastopalvelut, yhteistyö

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Library and Information Services

Author/s: Mira Kotanen

Title of thesis: Library services supporting the Finnish language and literature studies of high school students at Saarijärvi City Library

Supervisor(s): Sanna Savolainen

Year: 2016

Number of pages: 54

Number of appendices: 3

This thesis was a commission from Saarijärvi City Library. The Library and Saarijärvi High School have little cooperation, which is why the Library wanted to survey what library services high school students would like the library to arrange to support their native language and literature studies. The aim of the thesis was to find out the interests of the high school students and the Finnish teacher as well as the librarian's opinions about the library services.

The survey has two parts. The first part was a quantitative survey among the students. A total of 70 answers were obtained, and the response rate was 69.3 percent. The answers were analyzed with Webropol. The second part consisted of the interviews of the Finnish teacher and the librarian.

The research results indicate that the high school students were interested in book talks and in the library as a study environment. Author visits and themed exhibitions interested them to some extent. The Finnish teacher and the librarian were also interested in book talks and author visits. Database search instruction, book clubs and literature diplomas were not regarded as interesting services at all. The best way to start cooperation would be book talks. Moreover, it would be advisable for the High School and the Library to make a plan for cooperation to ensure its continuation in the future.

Keywords: libraries, high school, library services, cooperation

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 SAARIJÄRVEN LUKION JA KIRJASTON YHTEISTYÖ	8
2.1 Saarijärven kaupunki.....	8
2.2 Saarijärven kaupunginkirjasto	8
2.3 Saarijärven lukio.....	10
2.4 Opetussuunnitelman perusteet	10
2.4.1 Lukion ja kirjaston yhteistyö opetussuunnitelmassa.....	12
2.4.2 Saarijärven paikallinen opetussuunnitelma	14
2.4.3 Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus	15
2.5 Lukion ja kirjaston yhteistyö	20
2.5.1 Lukemisen edistäminen	21
2.5.2 Tiedonhallintataidot.....	23
2.5.3 Yhteistyösuunnitelmat.....	24
3 TUTKIMUKSEN TAUSTA	26
3.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset	26
3.2 Tutkimusmenetelmät.....	27
3.3 Tutkimuksen toteutus	28
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	30
4.1 Kyselyn vastaajien sekä haastateltavien taustatiedot	30
4.2 Kirjaston palveluiden käyttäminen.....	31
4.3 Kirjaston ja lukion yhteistyömahdollisuudet.....	35
4.4 Luettavien kirjojen valintaperusteet	41
4.5 Muut palvelut.....	43
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	46
6 POHDINTA	48
LÄHTEET	50

LIITTEET.....	54
---------------	----

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaajien sukupuolijakauma luokka-asteittain (N=70).....	30
Kuvio 2. Vastaajien asiointi pääkirjastossa (N=70).	32
Kuvio 3. Vastaajien asiointi pääkirjastossa sukupuolen mukaan (N=70).	32
Kuvio 4. Lukiolaisten kirjaston käyttäminen (N=68).	34
Kuvio 5. Kirjaston kiinnostavuus opiskeluympäristönä sukupuolen mukaan (N=70).	37
Kuvio 6. Kirjavinkkauksen kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).	37
Kuvio 7. Kirjailijavierailujen kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).....	38
Kuvio 8. Teemanäyttelyiden kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).	40
Kuvio 9. Luettavien kirjojen valintaperusteet (N=70).	42
 Taulukko 1. Saarijärven asukkaiden ikäjakauma.	8
Taulukko 2. Kirjastopalvelujen kiinnostavuus (N=70).....	36

1 JOHDANTO

Tutkimusaihe tuli toimeksiantona Saarijärven kaupunginkirjastolta. Saarijärven kaupunginkirjastolla ja Saarijärven lukiolla ei ole tällä hetkellä merkittävää yhteistyötä. Sen vuoksi tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, minkälaisia kirjastopalveluita lukiolaiset haluaisivat kirjaston järjestävän yhteistyössä lukion kanssa. Tutkimuksessa huomioitiin myös äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan sekä kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosaston kirjastonhoitajan toiveet ja mielipiteet.

Tutkimus rajattiin koskemaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta. Tutkimuksen pääpaino oli kirjaston ja lukion välisen yhteistyön mahdollisuuksissa, mutta kyselyssä lukiolaisille kysyttiin myös, minkälaisia palveluita nuoret toivoisivat kirjaston järjestävän vapaa-ajalle. Tavoitteena oli siis selvittää, mitä kirjastopalveluita opiskelijat, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja sekä kirjastonhoitaja toivovat. Tutkimukseen ei kuulunut esille tulevien palvelujen toteuttaminen eikä yhteistyösuunnitelman laatiminen vaan kirjaston ja lukion päätettäväksi jää, minkälaista yhteistyötä lopulta aloitetaan.

Tutkimus koostuu kahdesta osasta, joita ovat kvantitatiivinen kyselytutkimus lukiolaisille sekä kvalitatiiviset teemahaastattelut lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opettajalle sekä kaupunginkirjaston kirjastonhoitajalle. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan teemahaastattelu toteutettiin toukokuussa 2016 ja kirjastonhoitajan teemahaastattelu heinäkuussa 2016. Lomakekysely lukiolaisille järjestettiin elokuussa 2016.

Opinnäytetyn teoriaosuuden luvussa kaksi käsitellään opetussuunnitelman perusteiden sisältöjä sekä Saarijärven paikallisen opetussuunnitelman lisäyksiä valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna. Lisäksi samassa luvussa esitellään lukion ja kirjaston yhteistyömahdollisuuksia lukemisen edistämisen ja tiedonhallintataitojen saralla sekä minkälaisia yhteistyösuunnitelmia esimerkiksi Seinäjoella ja Oulaisissa on laadittu lukion ja kirjaston välille. Tutkimuksen menetelmiä ja toteutusta käsitellään luvussa kolme ja tuloksia luvussa neljä. Johtopäätökset kerrotaan luvussa viisi ja tutkimuksen tekemistä pohditaan luvussa kuusi.

2 SAARIJÄRVEN LUKION JA KIRJASTON YHTEISTYÖ

2.1 Saarijärven kaupunki

Saarijärven kaupunki sijaitsee Keski-Suomessa. Kaupunki on perustettu 1866, mutta vasta 1986 kunta sai kaupunkioikeudet. (Kuntainfo, [viitattu 5.8.2016].) Vuoden 2015 lopussa kaupungin asukasluku oli 9 915. Lapsia, 0–12-vuotiaita, väestöstä oli 12,6 % ja nuoria, 13–22-vuotiaita, taas oli 9,7 %. Loput 77,6 % väestöstä olivat aikuisia. Lukioikäisiä nuoria ovat noin 15–19-vuotiaat, joita väestöstä oli noin 5 %. (Väestö 31.12..., [viitattu 8.10.2016].)

Taulukko 1. Saarijärven asukkaiden ikäjakauma.

	Henkilöä	Prosenttia
Lapset 0–12 v.	1 251	12,6 %
Nuoret 13–22 v.	966	9,7 %
Aikuiset 23–100 v.	7 698	77,6 %
Yhteensä	9 915	99,9 %

Saarijärven kaupunkiin kuuluu yli 20 kylää, joita ovat esimerkiksi Kalmari, Kolkanlahti, Lannevesi, Linna ja Mahlu (Kylät, [viitattu 1.6.2016]). Viimeisimpänä kuntaliitoksen myötä Saarijärven kaupunkiin liittyi Pylkönmäen kunta vuonna 2009 (Historia, [viitattu 1.6.2016]). Saarijärvi on tunnettu esimerkiksi kahdesta kulttuurikohteestaan: Kivikauden kylästä sekä Suomen kansallisrunoilija J. L. Runebergin majoittamasta Säätyläiskotimuseosta, jossa on Runebergin Saarijärvellä viettämistä vuosista kertova näyttely (Kuntainfo, [viitattu 5.8.2016]; Säätyläiskotimuseo & J.L. Runeberg -näyttely, [viitattu 5.8.2016]).

2.2 Saarijärven kaupunginkirjasto

Saarijärven kaupunginkirjasto on perustettu 1857 (Saarijärven kaupunginkirjasto, [viitattu 9.5.2016]). Kirjasto on Keski-Suomen vanhin. Ensimmäinen kirjastonhoitaja

oli Matti Taipale, jota myös pidetään yhtenä Saarijärven kirjaston perustajista yhdessä kirkkoherra Steniuksen ja nimismies Wilhelm Gotthard von Hertzenin kanssa. Kirjaston perustamista varten tehtiin keräys, jonka avulla kirjastoon ostettiin ensimmäiset 88 kirjaa. (Kallio 1972, 663.)

Nykyään pääkirjasto sijaitsee kaupungin keskustassa, lukion viereisessä rakennuksessa. Kirjastorakennuksessa on erikseen lehtilukusali, aikuisten osasto sekä lasten- ja nuortenosasto. Nuortenosastoon kuuluu nuorille aikuisille pieni nurkkaus, jossa on nuorten aikuisten kirjallisuus sekä vieraskielinen kaunokirjallisuus. Lasten- ja nuortenosastolla on myös Satulinna, jossa pidetään esimerkiksi satutuokiot sekä kirjavinkkaukset, mutta Satulinnassa saa myös vapaasti oleskella, kun sitä ei ole erikseen varattu muuhun toimintaan.

Saarijärven kirjastossa aineistoa oli 2015 vuonna 104 011 kappaletta. Kirjallisuutta tästä oli 89 118 nidettä. Tilastoissa kirjat on jaoteltu aikuisten ja lastenkirjallisuuteen, joten tarkkaa lukemaa nuorten- ja nuorten aikuisten -kirjallisuudesta ei ole saatavilla. Aikuisten kaunokirjallisuutta oli 25 124 nidettä ja tietokirjallisuutta 41 025 nidettä, kun taas lasten kaunokirjallisuutta oli 19 475 ja tietokirjallisuutta 3 404 nidettä. Nuorten ja nuorten aikuisten -kirjallisuus luultavasti lasketaan osaksi lastenkirjallisuuden lukemaa. Elokuvia koko kirjastossa oli 2 083, johon kuuluu sekä aikuisten että lasten ja nuorten elokuvat. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 30.9.2016].)

Sivukirjastoja ei ole, minkä vuoksi kirjastoauto kiertää kaupungin pienillä ja syrjäisillä kylillä tarjoamassa kirjaston palveluja. (Kirjasto, [viitattu 1.6.2016]). Kirjastoauto kiertää ympäri Saarijärven kyliä arkisin päivällä, keskimäärin klo 9.00–17.00 välisenä aikana, minkä takia lukiolaiset eivät ehdi kirjastoautossa asioimaan (Kirjastoauton aikataulu 2014.)

Saarijärven kaupunginkirjastossa on kirjastotoimenjohtajan lisäksi yksi kirjastonhoitaja, neljä kirjastovirkailijaa, kirjastoautonkuljettaja-virkailija sekä toimistosihteeri (Kirjasto, [viitattu 1.6.2016]). Toistaiseksi kirjaston ainoa kirjastonhoitaja on vastuussa lasten- ja nuortenosastosta sekä niiden palveluista, kuten satutuokioista sekä kirjavinkkauksesta kouluille.

Saarijärven kaupunginkirjasto kuuluu Keski-kirjastojen kirjastokimppaan, johon kuuluvat kaikki Keski-Suomen 23:n kunnan kirjastot (Kirjasto, [viitattu 1.6.2016]). Kirjastokimppan hyötynä on esimerkiksi laajentunut kokoelma, eli asiakkaat voivat kauko-lainata kimpan sisältä tarvitsemaansa aineistoa, mikäli sitä ei ole Saarijärven omassa kokoelmassa saatavilla. Tämä on hyödyllistä myös lukiolaisille, koska useampi heistä voivat lainata tarvitsemansa kurssikirjat ja muut kursseilla tarvittavat aineistot kirjaston kautta.

2.3 Saarijärven lukio

Saarijärven lukio on perustettu vuonna 1908 yksityisenä Saarijärven yhteiskouluna (Junnila 1995, 241). Kaupungin koululaitokseen lukio liitettiin 1973, jolloin Saarijärven yhteiskoulu muuttui Saarijärven lukioksi (Saarijärven lukio vuosikertomus... 2016).

Lukuvuoden 2015–2016 alussa Saarijärven lukiossa oli opiskelijoita 126. Suurin osa heistä oli paikallisia, mutta lukioon oli tullut opiskelijoita myös muilta paikkakunnilta, esimerkiksi Kannonkoskelta, Jyväskylästä, Laukaasta ja Äänekoskelta. Ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat oli jaettu kahteen ryhmään ja toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat kolmeen ryhmään. Keväällä 2016 lukion päättötodistuksen sai 40 opiskelijaa. (Saarijärven lukio vuosikertomus... 2016.) Saarijärven lukio on kurssimuotoinen lukio, jossa opiskelijat valitsevat suoritettavat kurssit itse (Taipale 2016). Saarijärven lukiolla ei ole omaa koulukirjastoa, koska pääkirjasto sijaitsee viereisessä rakennuksessa.

2.4 Opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus aloitti lukion opetussuunnitelman perusteiden päivittämisen 2014 vuoden lopussa. Lukiot ovat tehneet perusteiden pohjalta paikallisen opetussuunnitelman, jotka on otettu käyttöön viimeistään 1.8.2016 uusien aloittavien opiskelijoiden kohdalla. Edellinen lukion opetussuunnitelman perusteet oli vuodelta 2003 ja paikalliset opetussuunnitelmat oli otettu käyttöön viimeistään 1.8.2005 lukion aloitaneilla opiskelijoilla. (Opetushallitus, [viitattu 8.10.2016].)

Opetussuunnitelman perusteiden keskeisin sisältö on opetettavien aineiden ja kursien sisältö ja tavoitteet. Lisäksi opetussuunnitelma sisältää lukiokoulutuksen toiminta-ajatuksen sekä arvoperustan, opetuksen toteuttamisen ja yhteistyön eri tahojen kanssa. Paikalliseen opetussuunnitelmaan voi myös sisällyttää esimerkiksi oppilaitoskohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Ellei näitä suunnitelmia liitetä osaksi opetussuunnitelmaa, lukion on nämä kuitenkin laadittava osaksi jotakin muuta suunnitelmaa. (Opetushallitus 2015, 10–11.) Verrattuna vuoden 2003 opetussuunnitelman perusteisiin, uuden suunnitelman sisältö on laajempi ja tarkempi. Vanhemman suunnitelman perusteet eivät sisällä esimerkiksi vaatimusta laatia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia (Opetushallitus 2003, 9).

Opetussuunnitelmassa tulee mainita myös, mikäli lukio tarjoaa opiskelijan suoritettavaksi lukiodiplomeita. Diplomin voi suorittaa esimerkiksi kotitaloudesta, käsitöistä, musiikista, liikunnasta, kuvataiteesta ja mediasta. Uudessa opetussuunnitelmassa ei kuitenkaan ole kurssia kirjallisuuden lukiodiplomin suorittamiseen. Diplomin suorittaminen tarkoittaa, että opiskelija voi näyttää osaamisensa ja harrastuneisuutensa kyseisen diplomin osa-alueella. (Opetushallitus 2015, 10, 222–224.)

Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta (Opetushallitus 2015, 222).

Tällä hetkellä opiskelijoilla ei siis ole mahdollisuutta valtakunnallisesti osoittaa osaamistaan ja harrastuneisuuttaan kirjallisuuden parissa eikä arvioida osaamistaan jatko-opintojen kannalta. Lukio voi kuitenkin järjestää paikallisia soveltavia kursseja, joihin lukiodiplomit määritellään. Nämä on kuitenkin määriteltävä paikalliseen opetussuunnitelmaan. (Opetushallitus 27.10.2015, 17, 222.) Mikäli lukio haluaa tarjota opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa paikallisesti kirjallisuuden lukiodiplomin, kirjasto voisi osallistua myös diplomin tavoitteiden ja suorittamisen laatimiseen yhteistyössä lukion kanssa.

Lukio-opetuksen tavoitteena on kasvattaa opiskelijoista sivistyneitä yhteiskunnan jäseniä, joilla on toimintaympäristön vaatimaa tietoa ja taitoa kartuttaa elinikäistä oppimista. Tavoitteena on myös, että opiskelijoita rohkaistaan olemaan oikeudenmukaisempia ja vaikuttamaan paremman yhteiskunnan ja maailman saamiseksi

sekä kunnioittavan ihmisoikeuksia. Tiedonhankinta- ja soveltamistaitojen sekä ongelmanratkaisukyvyn kehittäminen ja monilukutaidon vahvistaminen ovat opetuksen tavoitteita oppiainerajat ylittäen. Opetuksen tavoitteisiin lukeutuu myös opiskelijan osallistuminen taide- ja kulttuurielämyksiin, taito ilmaista itseään eri taiteenaloille ominaiseen tyyliin sekä terveellisten elämäntapojen ja fyysisen aktiivisuuden ymmärtäminen terveyden perusedellytyksiksi. Oman identiteetin vahvistaminen ja ainutlaatuisuuden arvostaminen sekä omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistaminen ovat myös osa lukio-opetuksen tavoitteita. (Opetushallitus 2015, 34–35.)

2.4.1 Lukion ja kirjaston yhteistyö opetussuunnitelmassa

Lukion ja kirjaston välinen yhteistyö opetussuunnitelman perusteissa on otettu huomioon vain muutamassa kohdassa: opiskeluympäristö- ja menetelmät, monilukutaito ja mediat sekä äidinkieli ja kirjallisuus -otsikoiden alla (Opetushallitus 2015). Opetussuunnitelman alussa kerrotaan opetussuunnitelman sisällöstä, jossa on mm. otsikot kodin ja koulun yhteistyölle, ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioden sekä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa tehtävälle yhteistyölle (Opetushallitus 2015, 10). Yhteistyö muiden tahojen kanssa, kuten kirjastojen ja muiden kulttuurilaitosten, mainitaan tekstissä useammassakin kohtaa, mutta niille ei ole varsinaista omaa lukuaan opetussuunnitelman perusteissa. Yhteistyön konkretisoinniseksi muidenkin yhteistyötahojen huomioiminen opetussuunnitelmassa olisi tärkeää.

Opiskeluympäristö- ja menetelmät käsittelevät pintapuolisesti, minkä yhteistyötahojen kanssa lukion tulisi tehdä yhteistyötä. Opiskeluympäristöjen tavoitteena on kuitenkin olla monipuolisia ja edistävän opiskelumotivaatiota sekä niiden tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Opiskeluympäristöjen monipuolisuuden tarkoituksena on tukea opiskelijoiden vuorovaikutustaitoja ja yhdessä oppimista sekä lisäksi itsenäisen työskentelyn taitoa. Fyysisten opiskeluympäristöjen lisäksi digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja sekä työvälineitä hyödynnetään opetuksessa. Itsenäiseen opiskeluun kuuluu mahdollisuus suorittaa kursseja etäopiskeluna, joka kehittää opiskelijan verkko-opiskelutaitoja sekä tukee henkilökohtaista etenemistä ja

opiskelupolkuja opinnoissa. (Opetushallitus 2015, 15.) Kirjasto mainitaan opiskelu-ympäristö-luvussa seuraavasti:

Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, taide- ja kulttuurilaitosten, työelämän ja yritysten sekä muiden tahojen tarjoamia opiskeluympäristöjä hyödynnetään monin tavoin (Opetushallitus 2015, 15).

Kirjasto pystyy tarjoamaan esimerkiksi itsenäiseen opiskeluun rauhallisen ympäristön. Fyysisenä opiskeluympäristönä koko luokalle kirjastot ovat yleensä mahdollisia paikkoja asiasta etukäteen sovittuna. Opetussuunnitelman perusteisiin on vaikea määritellä tarkemmin, miten kirjastoja pitäisi hyödyntää opiskeluympäristönä, koska kirjastot ovat fyysisesti erilaisia jokaisella paikkakunnalla. Paikalliseen opetussuunnitelmaan tämä olisi kuitenkin mahdollista ottaa huomioon, esimerkiksi silloin tällöin pitää normaalia opetusta luokan ulkopuolella, kuten kirjastossa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kohdalla kirjasto myös mainitaan vaihtelevana opiskelu-ympäristönä (Opetushallitus 2015, 40), vaikka kirjaston ja lukion välinen yhteistyö voisi esimerkiksi kyseisen oppiaineen kohdalla olla paljon monipuolisemmin huomioitu. Kirjastot voivat esimerkiksi tarjota kirjavinkkausta tietyn kurssin teemaan liittyen tai järjestää lukion kanssa yhteistyössä kirjailijavierailuja.

Monilukutaito ja mediat on yksi opetussuunnitelman aihekokonaisuuksista, jotka ovat laaja-alaisia osaamisalueita ja teemoja sekä ylittävät oppiainerajat. Aihekokonaisuuksien tavoitteina on mm. nykyajan ilmiöiden ja toimintaympäristöjen analysoinnin ja havainnoinnin osaaminen, luovan ongelmanratkaisun ja ajattelun taito sekä kyky perustella toivottavia muutoksia. Muita aihekokonaisuuksia ovat esimerkiksi hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä kestävä elämäntapa ja globaali vastuu. Kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja lukion toimintakulttuurissa on otettava aihekokonaisuudet huomioon. (Opetushallitus 2015, 35.)

Monilukutaito tarkoittaa taitoa analysoida ja tuottaa eri muotoisia tekstejä eri konteksteissa. Lisäksi monilukutaitoon kuuluu medialukutaito. Monilukutaidon kehittäminen ja syventäminen, mediakriittisyyden harjaannuttaminen, tekijänoikeuksien ja sananvapauden tunteminen sekä vuorovaikutustaitojen syventäminen ovat monilukutaito ja mediat -aihekokonaisuuden tavoitteina. (Opetushallitus 2015, 38–38.)

Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit ovat sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen tai kines-teettisten symbolijärjestelmien tai niiden yhdistelmien muodostamia kokonaisuuksia (Opetushallitus 2015, 38).

Opetussuunnitelman mukaan monilukutaidon kehittämistä varten tulee tehdä yhteistyötä oppiaineiden välillä sekä eri tahojen, kuten kirjastojen kanssa (Opetushallitus 2015, 39). Yhteistyötä kirjaston kanssa ei ole määritelty monilukutaidonkaan kohdalla tarkemmin.

Kirjaston ja lukion välinen yhteistyö on otettu opetussuunnitelmassa varsin vähäisesti huomioon, minkä vuoksi yhteistyö saattaa myös jäädä minimaaliseksi. Paikallisiin opetussuunnitelmiin lukiot voivat huomioida paremmin yhteistyön kirjaston kanssa. Kuitenkin paremman yhteistyön takaamiseksi olisi ollut hyvä, jos kirjastojen, kuten myös muiden yhteistyötahojen, osallisuus olisi määritelty tarkemmin.

2.4.2 Saarijärven paikallinen opetussuunnitelma

Opetussuunnitelman perusteista laaditaan jokaiselle lukiolle paikallinen, oma opetussuunnitelma. Sen laatimisessa tulee huomioida esimerkiksi lukiopaikkakunnan kieliolosuhteet, elinkeino- ja kulttuurielämä sekä luonto ja ympäristö. Opetussuunnitelman laatimisessa painotetaan yhteistyötä eri alojen asiantuntijoiden kanssa, koska se lisää syvyyttä ja käytännönläheisyyttä opintoihin. (Opetushallitus 2015, 9.)

Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin (Opetushallitus 2015, 10).

Saarijärven lukion paikallinen opetussuunnitelma on rakennettu valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden rinnalle. Lukion omat paikalliset painotukset on lisätty perusteiden yhteyteen ja ne on nostettu esille eri värillä. (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016.)

Opiskeluympäristöt ja -menetelmät -kohtaan lukio on tehnyt listauksen yhteistyöta-hoistaan. Lista on lueteltu mm. Jyväskylän yliopisto, kaupunginkirjasto, Saarijär-

ven museo ja Saarijärven seurakunta. Opetussuunnitelmaan ei ole määritelty tarkemmin, minkälaista yhteistyötä lukio tekee listauksessa olevien kumppaneiden kanssa. (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016.)

Lukio-opetuksen tavoitteisiin Saarijärven lukio on lisännyt opiskelijoiden avarakatseisuuden ja suvaitsevaisuuden vahvistamisen sekä empatiakyvyn edistämisen. Lisäksi tavoitteena on kehittää lähdekriittisiä valmiuksia ja taitoa arvioida informaatilähteiden tiedollista arvoa. Hankitun tiedon soveltamisen kyky sekä vastuullisen sanankäytön ymmärtäminen ovat osa lukion arvoperustaa. (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016.)

Valtakunnallisia lukiodiplomeita on mahdollista suorittaa vain kuvataiteesta, musiikista ja liikunnasta Saarijärven lukiossa. Kirjallisuudesta ei siis ole mahdollista suorittaa lukiodiplomia ja näin ollen osoittaa harrastuneisuuttaan ja osaamistaan sen parissa. (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016.) Taipaleen (2016) mukaan Saarijärven lukiolaiset ovat kuitenkin osallistuneet aktiivisesti Äidinkielen opettajain liiton järjestämään Nuori Aleksis -lukukampanjaan, jossa luetaan edellisvuoden kotimaista kaunokirjallisuutta, minkä jälkeen nuoret valitsevat edellisvuoden parhaan kotimaisen kaunokirjan. Lukukampanjaan voi osallistua vain 1–3 opiskelijaa samasta oppilaitoksesta. Osallistujista kootaan lopulta loppuraati, joka valitsee 5–8:n suosituimman kirjan joukosta voittajan. Loppuraatiin pääsy on ahkerille lukijoille hieno tilaisuus, minkä kautta myös oppilaitoksella on mahdollisuus saada myönteistä julkisuutta. Lisäksi kirjastojen tuki on lukijoille tärkeää, esimerkiksi luettavien kirjojen hankinnan kannalta. Vaikka lukukampanjaan osallistuneet eivät saa varsinaista lukudiplomia, saavat he kuitenkin todistuksen osallistumisestaan. (Nuori Aleksis... 2016.)

2.4.3 Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus

Opetussuunnitelmassa äidinkieleen ja kirjallisuuteen kuuluvat myös ruotsin ja saamen kieli ja kirjallisuus, romanikieli ja kirjallisuus sekä viittomakieli ja kirjallisuus. Suomen kieli tai ruotsin kieli voivat olla toisena kielenä tai opiskelijan äidinkieli voi olla kokonaan joku muu kieli. (Opetushallitus 2015, 5). Tässä opinnäytetyössä äi-

dinkielen ja kirjallisuuden opetukseen on huomioitu vain suomen kielen ja kirjallisuuden opetus ensimmäisenä kotimaisena kielenä, koska Saarijärvellä nuorien äidinkieli on pääasiassa suomen kieli. Saarijärven lukio on pieni lukio, minkä vuoksi äidinkieltä ja kirjallisuutta opettaa siellä vain yksi henkilö ja hän opettaa kaikkia kursseja kaikille oppilaille (Taipale 2016).

Lukiossa äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteina on opettaa opiskelijat ilmaisemaan itseään sekä suullisesti että kirjallisesti ja tuntemaan kieltä ja kirjallisuutta. Jatko-opintojen, työelämän ja yhteiskunnan kannalta tärkeää on osata myös esimerkiksi moniluku- ja medialukutaitoja sekä vuorovaikutustaitoja. Kirjallisuuden opetuksessa tavoitteena on, että opiskelija osaa eritellä ja tulkita tekstejä eri näkökulmista, syventää lukukokemuksia sekä ymmärtää kauno- ja tietokirjallisuutta. Tarkoituksena on myös, että opiskelijan identiteetti, empatiakyky sekä eettinen pohdinta kehittyvät. Kirjallisuuden avulla opiskelija tutustuu myös kulttuuriperintöön sekä kokee elämyksiä. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on myös tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä kulttuurisen monimuotoisuuden arvostuksen opetus. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tulisi olla monipuolista sekä sisältää erilaisia oppimisympäristöjä ja -menetelmiä. (Opetushallitus 2015, 40.)

Suomen kielen ja kirjallisuuden -oppimäärän kurssien opiskeluun kuuluu kaunokirjallisten ja muiden tekstien lukemista jokaisen kurssin näkökulmasta. Lisäksi jokaisella kurssilla tavoitteena on lukemisen ja yleissivistyksen laajentamisen lisäksi yleiskielen hallinta ja sen myötä laajojenkin tekstien kirjoittaminen sekä puhumisen ja vuorovaikutusten taidot. Media kuuluu myös jokaisen kurssin sisältöihin. (Opetushallitus 2015, 41.)

Opetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2015, 42–45) mukaan suomen kielen ja kirjallisuuden -oppimäärän valtakunnallisesti pakollisia kursseja ovat

- Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)
- Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2)
- Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)
- Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)
- Teksti ja konteksti (ÄI5)
- Nykyculttuuri ja kertomukset (ÄI6)

Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1). Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat tekstilajien, kuten kertovien, kuvaavien ja kantaa ottavien tekstien käsitteleminen, tekstikokonaisuuden rakentuminen ja oman viestijäkuvan kehittäminen. Lisäksi kurssilla käsitellään tekstien moniäänisyyttä ja monimuotoisuutta, eritellään ja tulkitaan proosaa, harjoitellaan aineiston pohjalta kirjoittamista, kuten referointia ja kommentointia, sekä opetellaan tiedonhankinnan ja -arvioinnin taitoja sekä ryhmäviestintätaitoja. (Opetushallitus 2015, 42.) Vanhan opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna tämän kurssin sisältö ei ole juurikaan muuttunut. Uuden opetussuunnitelman perusteisiin joidenkin sisältökohtien kuvausta on laajennettu, esimerkiksi ryhmäviestintätaitoihin kuuluu myös ryhmädynamiikka ja keskustelu ryhmässä on tavoitteellista. Vanhan opetussuunnitelman perusteissa linjattiin vain ”vuorovaikutustaidot ryhmässä”, mutta käytännössä sisältö on kuitenkin sama. (Opetushallitus.2003, 33–34; Opetushallitus 2015, 42.)

Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2). Kurssin sisältöön kuuluu mm. suomen kielen vertailu ja kirjakielen normit, kielen metaforisuus sekä rakenteiden analysoiminen. Kurssilla käsitellään myös kirjoittamisen prosessia, eli miten teksti luodaan idean pohjalta valmiiksi, jäsennellyksi ja viimeistellyksi tuotokseksi. Fiktiivisiä ja faktatekstejä tulisi lukea kurssin teemaan liittyen sekä harjoitella informatiivisen puheenvuoron tekemistä ja esittämistä. Kurssilla on tarkoituksena käsitellä myös sitä, miten kieli, kulttuuri ja kirjallisuus vaikuttavat identiteetin kehittämiseen. (Opetushallitus 2015, 43.) Saarijärven paikallisessa opetussuunnitelmassa on huomioitu rikas paikallinen kulttuuriperinne, joka kurssin sisällöissä nostetaan esille (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016). Vanhassa opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2003, 34) äidinkielen ja kirjallisuuden toisen pakollisen kurssin nimi on Tekstin rakenteita ja merkityksiä. Sen sisältöön kuului kirjoittamisen prosessi ja informatiivisen puheenvuoron laatiminen sekä tekstuaaliset keinot. Uuden kurssin sisältö on vanhaan verrattuna laajentunut ja tarkentunut sekä huomioi paremmin esimerkiksi kulttuurin ja opiskelijan identiteetin rakentamisen.

Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3). Kurssi keskittyy kaunokirjallisuuden lajeihin, moninaisuuteen ja monitulkintaisuuteen sekä kielen kuvallisuuteen. Proosaa, draamaa ja lyriikkaa on tarkoitus opetella tulkitsemaan ja erittelemään, samoin elo-

kuvia, teatteria ja taidekuvia. Ryhmissä on tarkoitus käydä tavoitteellisia kirjallisuuskeskusteluja. Lisäksi kurssin aikana kirjoitetaan tekstejä kirjallisuuden pohjalta. (Opetushallitus 2015, 43.) Saarijärven paikalliseen opetussuunnitelmaan tämän kurssin kohdalle on lisätty tavoite teatterivierailun järjestämisestä (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016).

Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4). Kurssilla käsitellään vaikuttamisen keinoja visuaalisesti, kielellisesti ja retorisesti sekä argumentoinnin tapoja. Opiskelija oppii tunnistamaan mielipidetekstin ja tutkimustiedon erot sekä hankkimaan tietoa ja hallitsemaan sitä. Kurssin sisältöön kuuluu käsitellä myös sananvapautta ja sensuuria. Tekijänoikeudet sekä lähde- ja mediakritiikki ovat myös osa kurssin keskeisiä sisältöjä. Kirjallisuuden puolesta kurssilla käsitellään kantaa ottavia ja vaikuttavia kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden lajeja. (Opetushallitus 2015, 44.) Vanhan opetussuunnitelman perusteissa kurssin sisällössä kerrottiin tarkemmin esimerkiksi vaikuttamisen tavoista ja keinoista, eli suorasta ja epäsuorasta vaikuttamisesta, joita ovat mm. suostuttelu, manipulointi ja mainonta. Myös läpikäytävät tekstilajit on lueteltu vanhan opetussuunnitelman perusteisiin, mitä ovat esimerkiksi mielipide, kolumni, pääkirjoitus ja pakina. Sananvapautta, sensuuria ja tekijänoikeuksia ei kuitenkaan mainita käsiteltäväksi. (Opetushallitus 2003, 35.) Saarijärven lukio on paikalliseen opetussuunnitelmaan lisännyt, että opiskelijat voivat kurssin puitteissa kirjoittaa kolumneja paikallislehteen (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016).

Teksti ja konteksti (ÄI5). Kurssi keskittyy tekstien tarkasteluun, esimerkiksi miten tyyli vaikuttaa tekstiin ja kuinka teksti ilmentää ihmiskuvaa, maailmankuvaa sekä arvo- ja aatemaailmaa. Vertaillaan tekstejä ilmestymisajankohdan ja nykyajan kontekstissa sekä tehdään kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä. Kurssilla luetaan kotimaisesta sekä maailmankirjallisuudesta merkittäviä teoksia. (Opetushallitus 2015, 44.) Vanhan opetussuunnitelman perusteisiin verrattuna tämän kurssin sisältö ei ole juurikaan muuttunut (Opetushallitus 2003, 44).

Nykykulttuuri ja kertomukset (ÄI6). Kurssin sisältöön keskeisesti liittyy ajankohtaisuus, joten kurssilla käsitellään kielen ja kulttuurin ilmiöitä nykyajassa sekä tekstien lajeja, jotka ovat ajankohtaisia. Näitä ovat esimerkiksi elokuva, teatteri ja mediatekstit. Lisäksi kurssilla käydään läpi kauno- ja tietokirjallisuuden kertomuksia sekä intertekstuaalisuutta. Kurssilla käsitellään myös kirjallisuuden nykyteoksia.

(Opetushallitus 2015, 45.) Vanhan opetussuunnitelman perusteiden vastaava kurssi on nimeltään Kieli, kirjallisuus ja identiteetti, joka käsittelee pääasiassa suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin yleiskuvaa historiasta nykyaikaan (Opetushallitus 2003, 36).

Syventävät kurssit ovat jatkokursseja kunkin oppiaineen pakollisiin kursseihin liittyen. Opiskelijalle syventävät kurssit ovat valinnaisia, mutta niitä on kuitenkin suoritettava vähintään kymmenen. Valtakunnallisten syventävien kurssien lisäksi oppilaitos on voinut laatia myös paikallisesti järjestettäviä syventäviä kursseja. (Opetushallitus 2015, 17.)

Valtakunnallisia syventäviä kursseja ovat

- Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7)
- Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8)
- Lukutaitojen syventäminen (ÄI9)

Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7). Kurssilla käsitellään vuorovaikutustilanteita ja niiden ominaispiirteitä, tulkitaan ja eritellään puhuttuja tekstejä ja käydään läpi vuorovaikutustilanteita arjessa. Lisäksi opiskellaan kielellistä ja eikielellistä viestintää ja puheviestinnän kulttuurisia piirteitä. Kurssilla harjoitellaan myös esiintymistaitoja sekä ryhmätyötaitoja. Kokousten ja neuvottelujen sekä muiden keskustelutilanteiden piirteitä ja argumentointitapoja myös käsitellään. (Opetushallitus 2015, 45.)

Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8). Kurssilla opiskellaan kirjoitusprosessia, eli miten muokata ja viimeistellä tekstiä palautteen avulla. Kielenhuollon lisäksi harjoitellaan kirjoittamaan ymmärrettävää, eheää sekä havainnollistavaa tekstiä ja käyttämään monipuolista lähdeaineistoa. Mediatekstien tuottaminen ja analysoiminen kuuluvat myös kurssin sisältöön. (Opetushallitus 2015, 46.)

Lukutaitojen syventäminen (ÄI9). Kurssilla syvennetään tekstitietoa sekä taitoa analysoida ja käyttää mm. kielen ja kirjallisuuden eri käsitteitä tulkinnassa, erittelyssä ja arvioinnissa. Fiktiivisiä ja faktatekstejä analysoidaan sekä luetaan erilaisia tekstikokonaisuuksia, kuten romaaneja, novelleja, esseitä ja tietokirjoja. (Opetushallitus 2015, 46.)

Lukiot voivat paikalliseen opetussuunnitelmaan määritellä järjestettäviä soveltavia kursseja. Soveltavat kurssit ovat ammatillisia opintoja, eheyttäviä kursseja tai muita lukioon soveltuvia kursseja. Valtakunnallisesti soveltaviksi kursseiksi määritellään lukiodiplomit sekä taideopintokurssit. (Opetushallitus 2015, 17.) Kumpaankaan edellä mainittuihin ei liity äidinkieli ja kirjallisuus, joten tämän oppiaineen kohdalla lukiot voivat järjestää omia paikallisia soveltavia kursseja.

Saarijärven lukiossa soveltavia kursseja ovat

- Kieliopista tekstinhuoltoon (ÄI10)
- Median maailma (ÄI11)
- Kirjoittamisen iloa (ÄI12)

Kieliopista tekstinhuoltoon -kurssilla kerrataan kielioppia ja parannetaan omia kirjoittamistaitoja. Kurssilla käsitellään tekstin rakenteellisia, tyylillisiä ja kielellisiä piirteitä sekä tutustutaan ajankohtaisiin kielellisiin ilmiöihin. Median maailma -kurssi sisältää mediakasvatuksen ja medialukutaidon kehittämistä. Kurssilla analysoidaan lehtitekstejä ja perehdytään sanoma- ja verkkolehden tekemiseen, minkä myötä tutustutaan toimitukselliseen työprosessiin. Kirjoittamisen iloa -kurssilla opiskellaan mm. fiktiivisen tekstin keinoja. Perehdytään myös kaunokirjallisten tekstien kirjoittamisen perusasioihin sekä eri tekstilajien kirjoittamiseen, kuten esseisiin, runoihin ja novelleihin. (Saarijärven lukion opetussuunnitelma... 2016.)

2.5 Lukion ja kirjaston yhteistyö

Lukion ja kirjaston yhteistyöllä on monenlaisia mahdollisuuksia. Perinteisiin koulun ja kirjaston yhteistyömuotoihin kuitenkin kuuluvat lukemisen edistäminen eri tavoin sekä tiedonhallintataitojen opettaminen. Nykyään kirjaston tehtävä keskittyy enemmän lukemisen edistämiseen, koska tiedonhallintataitoja opetetaan kouluissa jo muutenkin.

2.5.1 Lukemisen edistäminen

Vuoden 2009 PISA-tutkimuksen pääarviointialueena oli lukutaidon tutkiminen. Tutkimuksessa arvioitiin 15-vuotiaiden nuorten lukutaitoa, joka on tutkimuksessa määriteltä koskemaan kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, käyttöä ja arvioimista sekä lukemiseen sitoutumista. (Sulkunen 2012, 13.)

Edellinen PISA-tutkimus pääpainonaan lukutaito tehtiin vuonna 2000. Sinä vuonna Suomi oli lukutaitotutkimuksen kärkimaa 546:lla lukutaitopisteellä, kun tutkimuksen keskiarvo oli 496 pistettä. Yhdeksässä vuodessa suomalaisten pistemäärä on laskenut 536:een pisteeseen, minkä vuoksi 2009 vuoden tutkimuksessa Suomi putosi toiselle sijalle Kanadan jälkeen (539 pistettä). Yhdeksässä vuodessa lasku ei vielä ole suuri ja Suomi on silti edelleen korkeatasoinen lukumaa. Poikien lukutaito on kuitenkin laskenut tyttöjen lukutaitoa enemmän. (Sulkunen 2012, 15–16.)

Lukutaito voidaan määritellä myös eri näkökulmista, esimerkiksi visuaalisesta tai median näkökulmasta. Visuaalinen lukutaito kattaa sisälleen kaiken kuvallisen materiaalin ja sen ymmärtämisen. Medialukutaito tarkoittaa mediasisältöjen arvioimista ja suodattamista, kun taas verkkolukutaito tarkoittaa hypertekstien ymmärtämistä. Perinteinen lukutaito on muotoutunut monilukutaidoksi, johon sisältyy luku-, kirjoitus- ja puhetaito. (Ahvenjärvi & Kirstinä 2013, 73-74.)

Lukeminen mielletään yksilölliseksi aktiviteetiksi, jonka tarkoituksena on saada aikaan mielihyvää tai tiedon hankinta. Se myös mielletään nimenomaan painotuotteiden, kuten painettujen kirjojen ja sanomalehtien, lukemiseen. Sosiaalisen median aikakaudella lukemisen tavat ovat kuitenkin muuttuneet ja media on tullut osaksi lukutaitoa. Lukutaidon tutkimisen kannalta median tuleminen mukaan on hankaloittanut tilannetta, koska erilaisia medioita on nykyään monia ja niiden kaikkien käyttöä on hankala seurata. (Herkman & Vainikka 2012, 63–64, 134.)

Herkman ja Vainikka (2012) toteuttivat Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat -tutkimuksen, jossa selvitettiin nuorten aikuisten lukemisen ja mediankäytön tapoja.

Tutkimuksen mukaan lukeminen ei ole kriisissä, koska ihmiset ovat jatkuvasti tekemisissä erilaisten tekstien kanssa ja sen myötä lukeminen lisääntyy, koska uusia viestintä- ja mediateknologioita syntyy koko ajan.

Lukeminen muuttaa muotoaan, kun erilaiset viestinnälliset tekstimuodot korostuvat painettujen lehtien ja kirjojen kustannuksella, ja lukemiseen tulee uusia ulottuvuuksia, kun tekstit koostuvat yhtä useammin erilaisista esittämisen tavoista – kielestä, kuvista, videoista, äänestä – ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta (Herkman & Vainikka 2012, 143–144).

Perinteisestä lukemisestakaan ei tarvitse vielä olla mitenkään suuremmin huolissaan PISA-tutkimusten mukaan, mutta Herkmanin ja Vainikan (2012, 144) mukaan kuitenkin kriittisen ja analyyttisen puolen kehittämisestä voidaan alkaa huolestua. Ihmisillä on nykyään kiireellinen elämäntapa, mikä vaikuttaa lukemisen muuttumiseen viestinnälliseksi pikalukemiseksi. Sen myötä pitkät tekstimuodot jäävät vähemmälle, koska ne vaativat kärsivällisyyttä ja keskittymistä.

Kirjastojen tehtävään kuuluu lukemisen edistäminen niin lapsilla ja nuorilla kuin aikuisillakin. Lukemisen edistämisen ei tarvitse aina olla suuri projekti, vaan se voi olla myös päivän tai viikon mittaisia tapahtumia (Moyer 2007). Kirjastojen ei tarvitse itse keksiä kaikkia tapahtumia lukemisen edistämiseksi, vaan ne voivat valita jo valmiita tapahtumia kansainvälisesti tai valtakunnallisesti, esimerkiksi kansainvälisen Kiellettyjen kirjojen viikon syyskuussa. Joillakin kansainvälisillä tapahtumilla on organisaatioita sponsoreina, kuten Kiellettyjen kirjojen viikolla The American Library Association, jonka sivuilta löytyy tapahtumalle markkinointimateriaalia, tosin vain englanniksi, listoja ja aktiviteettiehdotuksia. Kansainvälisiin ja valtakunnallisiin tapahtumiin kirjastot voivat hyvin järjestää yhteistyötä esimerkiksi äidinkielen opettajien kanssa. Opettajat voivat teettää opiskelijoillaan aiheeseen liittyviä tehtäviä tai saada muuten teema sovellettua opintoihin mukaan. (Moyer 2007.)

Kirjailijavierailuja kirjastot voivat järjestää yhdessä lukion kanssa ja mahdollisesti taloustilanteen salliessa jakaa kustannukset (Moyer 2007). Vierailusta voi tehdä opiskelijoita osallistavan esimerkiksi siten, että opiskelijat laativat kysymyksiä kirjailijalle ja muutama vapaaehtoinen opiskelija haastattelee kirjailijaa.

Yksi tehokkaimmista tavoista edistää lukemista on kirjavinkkaus, eli kirjastonhoitaja suosittelee hyviä kirjoja luettavaksi. Opiskelijat saattavat lukea kirjan todennäköisemmin, kun joku suosittelee sitä heille. Kirjastonhoitajille tämä on luontevaa, koska he saavat puhua aiheesta, joka on useimmille heistä intohimona. Kirjastonhoitaja valitsee monipuolisen kokoelman kirjoja, jotka hän on itse myös lukenut, ja menee oppitunnille vinkkaamaan ne. Vinkkauksen jälkeen opiskelijat voivat lainata vinkattuja kirjoja. (Schaumann 2013.) Kirjastonhoitaja voi äidinkielen opettajan kanssa yhdessä sopia esimerkiksi teemoista, jotka sopivat meneillään olevalle kurssille, ja joiden mukaan kirjastonhoitaja valitsee vinkattavat kirjat.

2.5.2 Tiedonhallintataidot

Vuosina 2008–2012 toteutettiin Tampereella Tieto haltuun -hanke, jonka tarkoituksena oli kehittää lukion opiskelijoiden ja opettajien tiedonhallinnan taitoja. Hankkeen ohessa toteutettiin tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma Tampereen lukioille. Hankkeen rahoittivat Tampereen lukiokoulutus sekä Opetushallitus. (Tieto haltuun -hanke 2012.) Tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma (2012) on tehty vuoden 2003 lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteella. Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien puitteissa opiskelijat opettelevat kirjoittamaan omia tekstejään niin, että yhdistelevät sekä lähdeaineistoa että omaa ajattelua, pohtivat eri näkökulmia sekä tarkastelevat aiheita kriittisesti, jäsentävät ja soveltavat tietoa. Tärkeitä osa-alueita ovat myös tekijänoikeudet ja netiketti, hakukoneiden toiminta sekä lähteiden käyttö ja merkitseminen sekä lähdeviitteeseen että -luetteloon. Uuden opetussuunnitelman perusteiden myötä kurssien sisällöt ovat muuttuneet jonkin verran, joten tiedonhallintataitojen opetussuunnitelmaa voidaan käyttää soveltaen sitä uusien kurssien sisältöihin.

Tiedonhallintataitoihin kuuluu tiedonhallinnan lisäksi tiedonhaun- ja tiedonhankintataidot. Tiedonhaku tarkoittaa tiedon etsimistä eri lähteistä, pääsääntöisesti tietokoneen avulla. Tiedonhakutaitoihin kuuluu kysymysten muotoileminen ja rajaaminen, tiedonlähteiden tunteminen sekä niiden käyttäminen. Tiedonhankinta taas on tiedonhakua laajempi käsite ja tarkoittaa tiedon etsimistä monipuolisia välineitä käyttäen, esimerkiksi kirjoja. Tiedonhallinta tarkoittaa löydetyn tiedon arvioimista

kriittisesti sekä sen liittämistä itsellä jo olevaan tietoon. (Tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma 2012, 5; Tiedonhankinnan käsitteistöä, [Viitattu 28.10.2016].)

Tiedonhallintataitojen rinnalla käytetään usein käsitettä informaatiolukutaito. Informaatiolukutaitoinen henkilö pystyy määrittelemään ja rajaamaan tiedontarpeensa sekä hakemaan tietoa useista eri lähteistä. Hän pystyy myös arvioimaan löytämiään lähteitä kriittisesti ja eettisesti sekä hyödyntämään lähteiden tietoa omiin tarpeisiinsa nähden. Informaatiolukutaito edistää oppimaan oppimista ja on tulevaisuudessa opiskelijalle hyödyllinen taito tiedon käsittelylle kriittisesti. (Asikainen 2009, 29–31.) Informaatiolukutaito on tiedonhallintataitoja hieman laajempi käsite.

American Association of School Librarians on määritellyt oppimisen standardit 2000-luvulla, joihin kuuluu tiedonhaku, kriittinen ajattelu sekä tiedon lisääminen, päätelmien tekeminen, tiedon soveltaminen ja uuden tuottaminen, tiedon jakaminen sekä henkilökohtaisen ja esteettisen kasvun tavoittelu. Kirjastot ovat merkittävässä roolissa oppimaan oppimisen kehittäjinä, koska ne tarjoavat pääsyn resursseihin ja työvälineisiin. (Oppimisen standardit 2000-luvulla 2007.)

2.5.3 Yhteistyösuunnitelmat

Joillekin kirjastoille ja lukioille on laadittu yhteistyösuunnitelma, jonka mukaan yhteistyön ylläpitäminen on helpompaa ja konkreettisempaa. Yhteistyösuunnitelmassa yleensä kerrotaan yhteistyön tavoitteet sekä palvelut, joita kirjasto tarjoaa koululle. Kirjastoilla on usein vain yksi yhteistyösuunnitelmadokumentti, joka sisältää suunnitelman kaikkien paikkakunnan peruskoulujen ja lukioden kanssa.

Esimerkiksi Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto on tehnyt yhteistyösuunnitelman Seinäjoen peruskoulujen, lukioden ja lukion aikuislinjan kanssa. Yhteistyösuunnitelman tavoitteena on tiedonhallintataitojen opetus sekä lukemaan innostaminen. Sen tarkoituksena on määritellä, kuinka valittuihin tavoitteisiin päästään sekä antaa erilaisia menetelmävaihtoehtoja lukuinnon edistämiseksi yhteistyössä kirjaston kanssa. (Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelma 2011, 4.)

Lukiolaisille Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto tarjoaa tiedonhallintataitojen ja -taitojen syventävää opetusta. Perusteet näille tiedoille ja taidoille saadaan

peruskoulussa ja lukiossa niitä syvennetään. Lukion lopussa opiskelijan tulisi osata määritellä tutkimusongelmansa ja tiedontarpeensa, käyttää ja tuntea eri tiedonlähteitä, arvioida löytämiään lähteitä ja käyttää tietoa eettisesti hyväksyttävällä tavalla sekä kertoa käyttämänsä tiedonlähteet. Näihin tavoitteisiin päästäkseen kirjasto tukee opiskelua opettamalla kirjaston monipuolista käyttöä itsenäisen opiskelun tueksi, monipuolisten aineistotietokantojen käyttämistä sekä ymmärtämään asiasanoja ja kirjastoluokituksia. Opetettavien asioiden joukkoon kuuluu myös hakustrategioiden ja haun rajauksien läpi käyminen, internet-tiedonhaku, tekijänoikeudet sekä lähde- ja tekstiviitteet. (Seinäjoen koulun ja... 2011, 8–9.)

Lukemaan innostamisen osalta yhteistyösuunnitelmaan ei ole erikseen jaoteltu mitään menetelmiä lukiolle olisi tarjolla. Monet menetelmät on suunnattu enimmäkseen alakouluille. Kirjavinkkaus, kirjailijavierailut, teemapäivät sekä kirjastovierailut ovat kuitenkin sellaisia, joihin ei ole määritelty sopivaa luokka-astetta, joten yhteistyösuunnitelmasta voi olettaa, että näitä pystytään tarjoamaan myös lukiolaisille.

Oulaisten kaupunginkirjaston ja koulujen välisen yhteistyösuunnitelman tavoitteena on aktiivisen lukuharrastuksen edistäminen lapsilla ja nuorilla sekä monipuolinen tiedonhallintataitojen oppiminen. Yhteistyösuunnitelmassa tavoitteet lukiolle ovat Tiekkö-kirjastojen aineistotietokannan ja muiden tietokantojen sekä asiasanojen ja kirjastoluokitusten opetus ja niiden integroiminen oppiaineisiin. Lisäksi mahdollisuuksien mukaan lukio osallistuisi paikallis- ja perinnetiedon keräykseen ja nuorten kulttuurivaihtoon ystävyyskuntien kanssa. Lukemaan innostamisen osalta lukiolle tarjottavia palveluita ei ole erikseen eritelty. Yleisesti kirjasto tarjoaa esimerkiksi kirjavinkkausta, kirjailijavierailuja ja teemapäiviä yhteistyössä koulujen kanssa. (Oulaisten kaupungin koulujen... 2010.)

Lohjan kaupunginkirjastolla ei toistaiseksi ole yhteistyösuunnitelmaa lukion kanssa, mutta kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut lukiolaisille on määritelty selvästi yhteistyöpalaverissa. Kaupunginkirjasto tarjoaa tällä hetkellä lukiolaisille ohjattuja luokkakäyntejä. Esimerkiksi syksyisin on perinteinen Lukiolaisten kirjastoviikko, jolloin on tiedonhaun opetusta eri teemoihin liittyen, kuten verkkokirjastoon ja Google Scholariin. Lisäksi lukion ekaluokkalaisille tarjotaan syyslukukauden lopulla luento Suomen nykykirjallisuudesta ja keväällä on mahdollista kokeilla klassikkokirjallisuuden esittelyä teemoittain. (Kirjaston ja lukioiden yhteistyöpalaveri 2016.)

3 TUTKIMUKSEN TAUSTA

3.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimusongelmana on selvittää, minkälaista yhteistyötä Saarijärven kaupunginkirjaston ja Saarijärven lukion välille kannattaa lukiolaisten toiveesta järjestää. Tutkimus rajattiin koskemaan vain äidinkielen opetusta, koska äidinkielen opetuksen ja kirjaston yhteistyöllä on mahdollisuus olla monipuolista ja sen kautta opiskelijat voivat soveltaa kirjaston apua myös muihin oppiaineisiin. Lisäksi kirjaston yhteistyötä lukion kanssa on myöhemmin mahdollista laajentaa koskemaan muita oppiaineita, kun yhteistyö äidinkielen opetuksen kanssa saadaan alkuun. Mahdollinen yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa ei siis liity tähän opinnäytetyöhön. Tutkimukseen ei myöskään liity yhteistyösuunnitelman laatiminen tai todellisen yhteistyön laajentaminen, vaan kyseessä on kartoitus toiveista ja mielenkiinnonkohteista, minkä pohjalta kirjasto ja lukio omatoimisesti laajentavat yhteistyötään.

Pääasiallisena tutkimuskysymyksenä on mitä kirjastopalveluja lukiolaiset toivoisivat kirjaston järjestävän yhteistyössä lukion kanssa äidinkielen opetuksen tueksi. Muita tutkimuskysymyksiä ovat minkälaista yhteistyötä kirjastonhoitaja ja äidinkielen opettaja toivoisivat kirjaston ja lukion välille sekä minkälaiseen yhteistyöhön kirjastolla olisi resursseja. Vaikka pääpaino onkin kartoittaa lukion ja kirjaston yhteistyötä äidinkielen opetuksen tueksi, sivutaan tutkimuksessa myös lukiolaisten toiveita kirjastopalveluista vapaa-ajalle.

Tutkimus koostuu siis kahdesta osasta: lukiolaisille järjestetystä kyselystä sekä teemahaastatteluista äidinkielen opettajalle ja kirjastonhoitajalle. Tutkimuksen pääpainona on lukiolaisten toiveet, joiden lisäksi toteutettiin teemahaastattelut laajentamaan tutkimusta. Äidinkielen opettajan haastattelun tarkoituksena oli selvittää, mitkä lukiolaisten kiinnostuksen kohteista olisivat hyödyllisimpiä opetuksen kannalta. Kirjastonhoitajan haastattelun avulla taas selvitettiin, mihin palveluihin kirjastolla olisi kiinnostusta sekä resursseja.

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista, eli laadullista, että kvantitatiivista, eli määrällistä, tutkimusmenetelmää, koska tutkimus koostuu kahdesta osasta. Laadullista tutkimusta edusti äidinkielen opettajan sekä kirjastonhoitajan teemahaastattelut, kun taas määrällisenä tutkimuksena toteutettiin lukiolaisten kysely. Tutkimus on survey-tutkimus, eli suunnitelmallinen kysely- ja haastattelututkimus, jonka mukaan perusjoukon otokselta kerätään tietoa standardoidussa muodossa, eli kaikilta otokseen osallistujilta kysytään samat asiat samassa muodossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130, 188; Heikkilä 2014, 17).

Kvantitatiivinen tutkimus, jota edustaa tutkimuksen kyselyn toteutus, on tilastollista tutkimusta, eli tutkimusongelmaan etsitään vastauksia lukumäärien ja prosenttiosuuksien avulla. Tuloksia usein havainnollistetaan käyttäen kaavioita ja taulukoita apuna. Määrällisessä tutkimuksessa tarkoituksena on yleistää saadut tulokset koskemaan laajempaa joukkoa, kuin pelkkää havaintojoukkoa, mutta asioiden syitä ei kuitenkaan pystytä kvantitatiivisen tutkimuksen avulla selvittämään. (Heikkilä 2014, 15.)

Kvantitatiivisen kyselytutkimuksen etuja ovat sen tehokkuus, laaja vastaajakunta sekä mahdollisuus kysyä monipuolisesti asioista. Haittoja ovat esimerkiksi, että vastausten perusteella ei voida tietää varmaksi, kuinka tosissaan henkilö on vastannut tai ovatko annetut vastausvaihtoehdot olleet onnistuneita. Lisäksi kyselytutkimuksessa on riski, että vastaaja ei tiedä kysytystä aiheesta tarpeeksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen, eli tutkimuksen teemahaastatteluiden, tarkoituksena on ymmärryksen ja tulkintojen mahdollistaminen sekä asioiden merkityksellistäminen. Laadullinen tutkimus voi olla kehittämis- tai suunnittelututkimus, joka tarkoittaa, että yritys tai organisaatio, tai jokin niiden palvelu, on uudistumassa. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu persoonallisuus, koska tutkija on osana tutkimusprosessia, esimerkiksi haastattelijana ja sen vuoksi haastateltava tietää tarkalleen, mitä varten haastattelu on toteutettu. (Pitkäranta 2014, 13–14.)

Haastattelua pidetään kvalitatiivisen tutkimuksen päämenetelmänä. Se on keskustelunomainen, joustava aineistonkeruutapa, jossa voi vaihdella aiheiden käsittelyjärjestystä, haastateltava voi kertoa enemmän kuin tutkija osaa olettaa ja saatavia tietoja voidaan selventää sekä syventää. Haastattelun ongelmia ovat esimerkiksi se, että haastateltava voi antaa tietoa ei-relevanteista aiheista tai haastateltava voi vastata haastattelutilanteessa eri tavalla kuin muussa tilanteessa. Haastattelija myös tekee aina tulkinnat haastateltavan vastauksista, joten niissäkin voi olla eroja haastattelijasta riippuen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200–202.)

Teemahaastattelussa haastateltava usein tietää käsiteltävät aihepiirit, mutta ei kuitenkaan tarkkoja kysymyksiä ja aihepiirien järjestystä. Näin ollen teemahaastattelu on avoimen ja strukturoidun eli lomakehaastattelun välimuoto. Teemahaastattelun voi tehdä myös, vaikka tutkimus olisi määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203.)

3.3 Tutkimuksen toteutus

Tässä tutkimuksessa perusjoukko on Saarijärven lukion opiskelijat ja otoskoko kaikki kyselyyn vastanneet opiskelijat. Tutkimuksen laajentamista varten toteutettiin äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan sekä kirjastonhoitajan teemahaastattelut.

Lukiolaisille oli järkevintä suorittaa paperinen kysely ryhmänohjaustuokiolla opettajien avustuksella. Näin ollen lukiolaisilta saatiin varmemmin vastauksia. Ryhmänohjaustuokio oli kaikilla lukion opiskelijoilla samaan aikaan oman ryhmänvalvojan järjestämänä, minkä vuoksi kyselyn järjestäminen sen aikana oli käytännöllisintä. Kysely järjestettiin elokuussa 2016.

Kyselyssä (Liite 1.) oli kymmenen kysymystä, joista osa oli monivalintaa ja osa avoimia kysymyksiä. Yksi kysymyksistä sisälsi Likertin asteikon, eli opiskelija vastasi annettuun väitteeseen asteikolla 1–4, kuinka paljon kyseinen asia kiinnosti. Avoimia kysymyksiä oli tarkoituksellisesti mahdollisimman vähän, koska ajatuksena oli, että lukioikäiset nuoret vastaavat niihin heikosti. Monivalintakysymyksiin on helpompi ja nopeampi vastata, minkä vuoksi niitä suosittiin, jotta kyselyn vastauksista olisi hyötyä tutkimuksen kannalta.

Vastauksia saatiin 70 kappaletta. Elokuussa 2016 lukiolaisia oli Saarijärven lukiossa 101. Näin ollen kyselyn vastausprosentti oli 69,3 %. Periaatteessa ryhmänohjaustuokio oli kaikille opiskelijoille pakollinen, mutta kaikki opiskelijat eivät osallistuneet. Kyselyt käsiteltiin viemällä ne Webropol-ohjelmaan, jota on myös hyödynnetty tuloksien analysoimisessa.

Tutkimukseen haluttiin saada myös äidinkielen opettajan ja kirjastonhoitajan mielipiteet kyselyä laajentavina vastauksina, minkä vuoksi heille järjestettiin teemahaastattelut. Äidinkielen opettajan teemahaastattelu järjestettiin toukokuussa 2016 ja kirjastonhoitajan teemahaastattelu heinäkuussa 2016. Äidinkielen opettajan teemahaastattelussa (Liite 2.) käsiteltäviä aiheita olivat mm. äidinkielen opetus lukiossa, opetussuunnitelman sisältö sekä yhteistyö kirjaston kanssa. Kirjastonhoitajan teemahaastattelussa (Liite 3.) taas keskusteltiin yhteistyöstä koulujen kanssa, kirjaston yhteydestä opetussuunnitelmaan sekä koulun ulkopuolella järjestettävästä toiminnasta kirjastossa. Äidinkielen opettaja ja kirjastonhoitaja eivät tienneet lukiolaisten kyselyn vastauksia haastatteluiden aikaan, koska kysely toteutettiin vasta haastatteluiden jälkeen elokuussa 2016 käytännön järjestelyiden vuoksi.

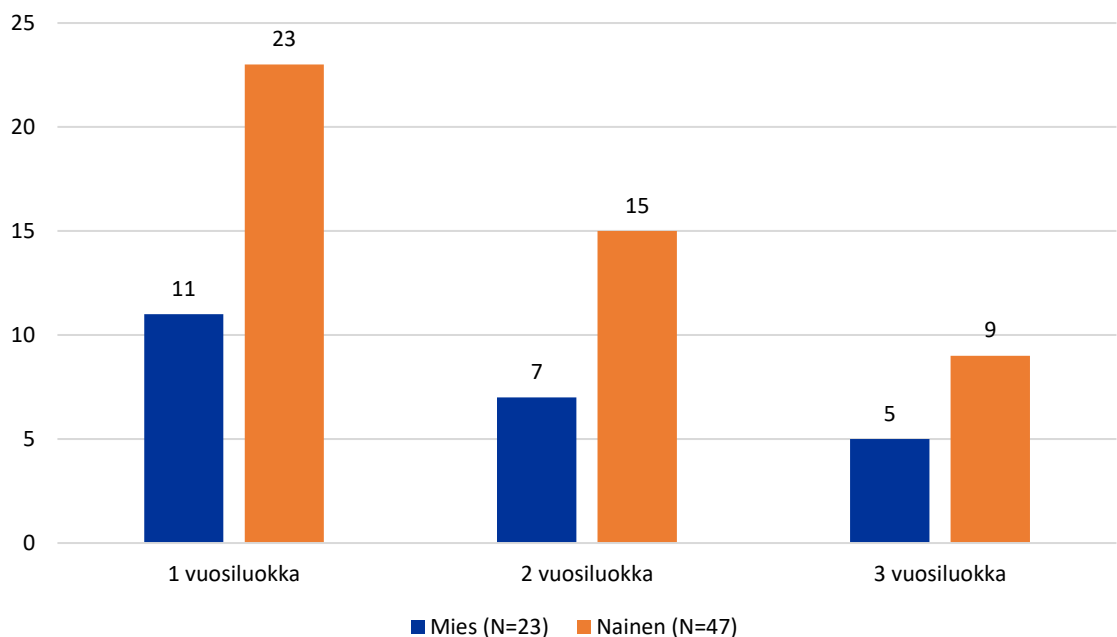
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Kyselyn vastaajien sekä haastateltavien taustatiedot

Lukiolaisten kyselyssä haluttiin aluksi kartoittaa opiskelijoiden taustatietoja. Ensimmäinen kysymys koski vastaajien sukupuolta. Kyselyyn vastasi 70 opiskelijaa, joista 23 oli miehiä ja 47 naisia. Vaikka kaikki lukiolaiset eivät vastanneet kyselyyn, on sukupuolijakauma suuntaa antava siten, että Saarijärven lukiossa kyselyn toteutuksen aikaan olisi enemmän naisia kuin miehiä opiskelijoina. Kyselyn vastausmäärän vuoksi seuraavatkin kysymykset on käsitelty henkilömäärissä, eikä prosenteissa.

Toinen kysymys käsitteli vastaajien jakautumista vuosiluokille. Vastausten mukaan ensimmäisen vuosiluokan opiskelijoita oli 34, toisen vuosiluokan opiskelijoita 22 ja vähiten kolmannen vuosiluokan opiskelijoita, eli abiturientteja, vain 14.

Kuviossa 1 näkyy, miten vastaukset jakautuivat sukupuolen mukaan luokka-asteille. Ensimmäiseltä vuosiluokalta miesten vastaajamäärä oli 11 ja naisten 23, toiselta vuosiluokalta miehistä vastasi 7 ja naisista 15 ja abiturienteista miehiä oli 5 ja naisia 9. Jokaiselta vuosiluokalta vastaajia oli molemmista sukupuolista.

Kuvio 1. Vastaajien sukupuolijakauma luokka-asteittain (N=70).

Kolmannessa kysymyksessä tiedusteltiin paikkakuntaa, jolta opiskelija kulkee lukiossa. Kysymyksen muotoilun ongelmana oli se, että osa vastaajista vastasi paikkakunnaksi esimerkiksi Saarijärvi, kun osa vastaajista tarkensi vastauksen johonkin Saarijärven kaupungin kylään, esimerkiksi Kalmariin.

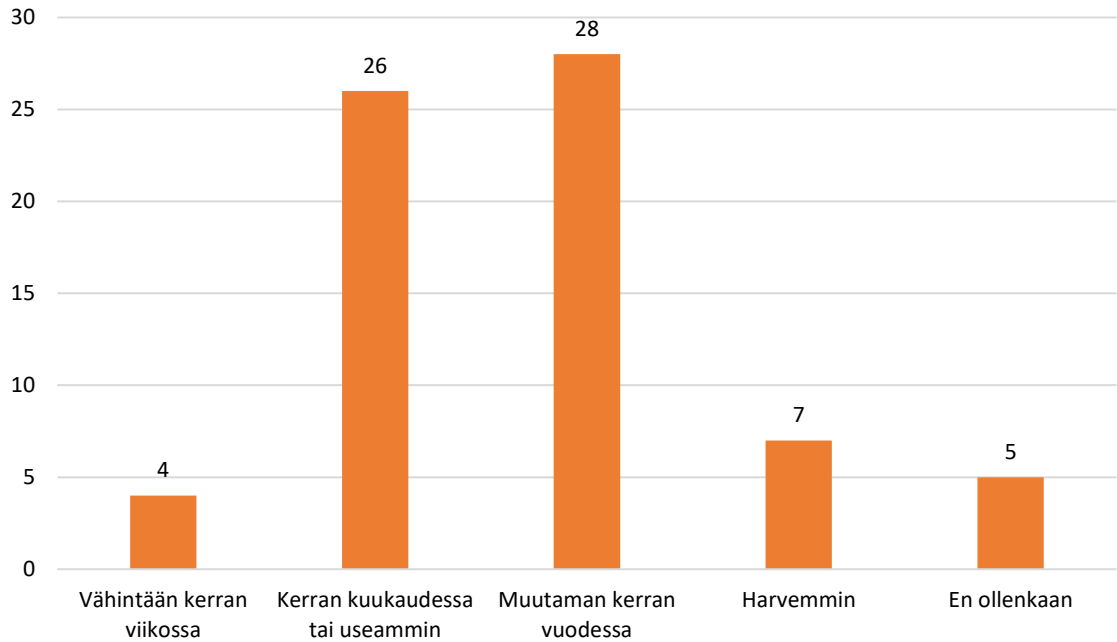
Vastaajista 67 asui Saarijärvellä, joista kolme tarkensi asuvansa Lannevedellä, yksi Kalmarissa, yksi Tarvaalassa ja yksi Linnassa. Kolme opiskelijaa vastasi kulkevansa muulta paikkakunnalta, jotka olivat Kannonkoski, Äänekoski ja Uurainen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja on ollut töissä Saarijärven lukiossa vuodesta 2000. Lyhyitä sijaisuuksia lukuun ottamatta hän on tehnyt äidinkielen opettajan uransa Saarijärvellä. (Taipale 2016.)

Lasten- ja nuortenosaston kirjastonhoitaja on ollut Saarijärven kaupunginkirjastossa 13 vuotta töissä. Yhteistyö yläkoulun ja lukion kanssa on tullut hänen vastuulleen muutama vuosi sitten. Aikaisemmin hän on ollut töissä parissa muussa kirjastossa, joista toisessa hänen työnkuvaansa kuului yhteistyö yläasteen kanssa, mutta ei lukion kanssa. (Viiru 2016.)

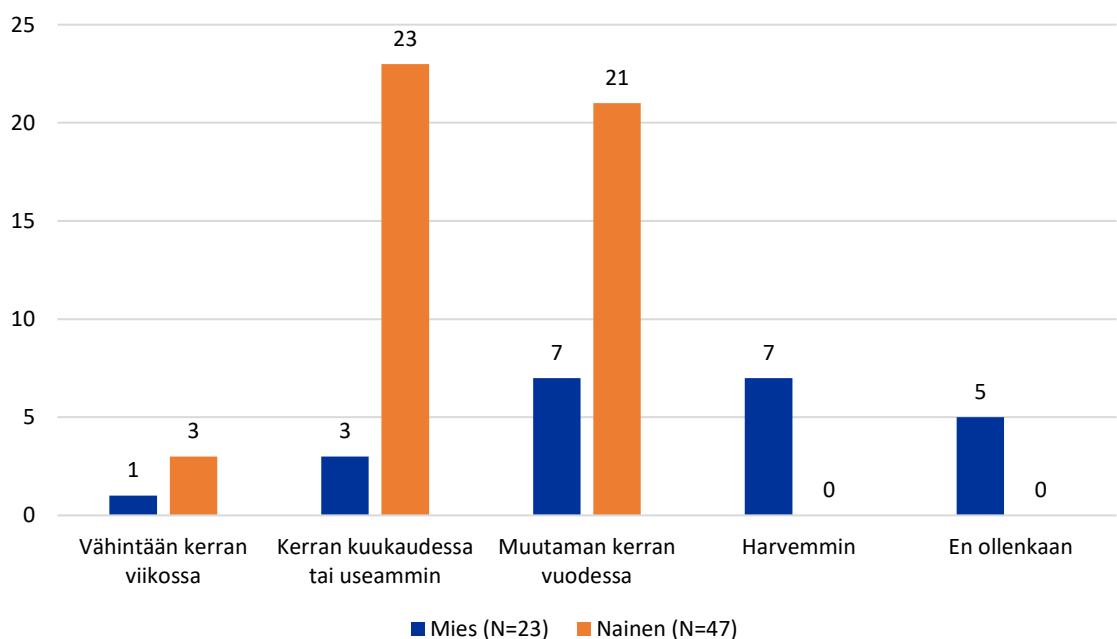
4.2 Kirjaston palveluiden käyttäminen

Kyselyn neljäntenä kysymyksenä kysyttiin, kuinka usein lukiolaiset asioivat pääkirjastossa (kuvio 2). Vastaajista 28 kertoi käyvänsä kirjastossa muutaman kerran vuodessa ja 26 kerran kuukaudessa tai useammin. Vastaajista 12 käy kirjastossa harvemmin tai ei ollenkaan. Vain neljä vastaajista asioi pääkirjastossa vähintään kerran viikossa.

Kuvio 2. Vastaajien asiointi pääkirjastossa (N=70).

Vastaajien asiointi pääkirjastossa ristiintaulukoituna sukupuolen kanssa kertoo sen, että lukiolaisista naiset asioivat kirjastossa vähintään muutaman kerran vuodessa (kuvio 3). Naisista 23 asioi kirjastossa kerran kuukaudessa tai useammin. Miehistä 11 asioi vähintään muutaman kerran vuodessa, seitsemän harvemmin ja viisi ei ollenkaan. Miehistä yksi asioi kirjastossa vähintään kerran viikossa.

Kuvio 3. Vastaajien asiointi pääkirjastossa sukupuolen mukaan (N=70).

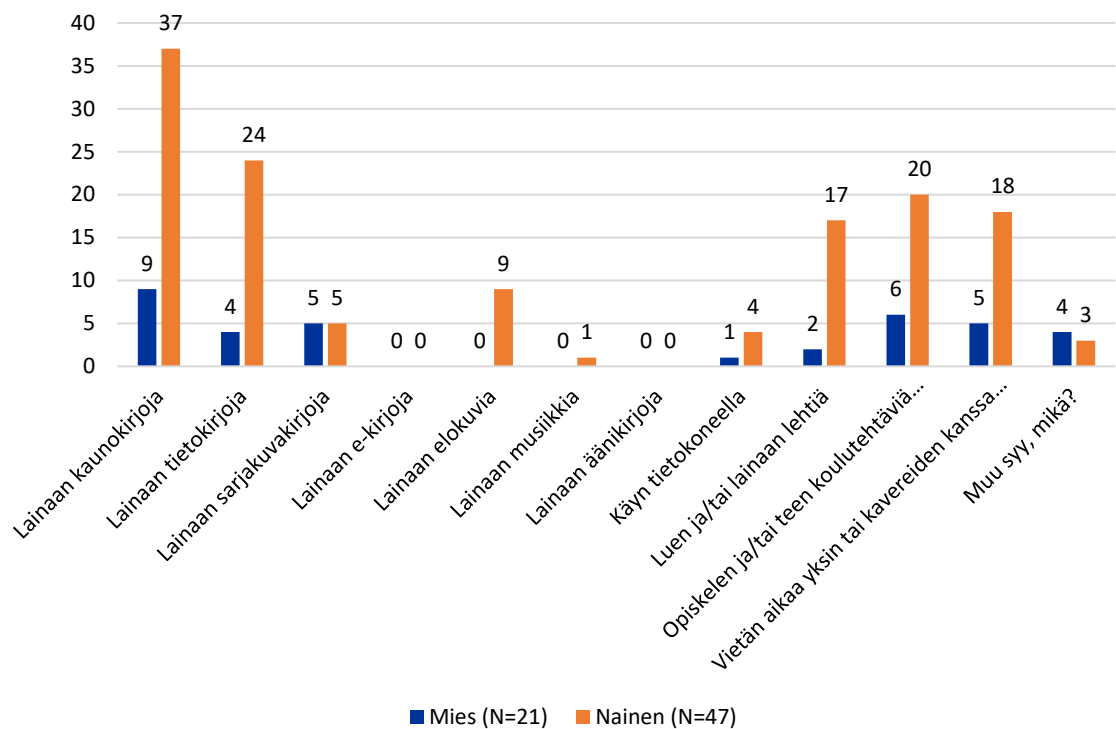
Kysymyksessä neljä kahteen vastauspaperiin oli merkitty rasti kahden vaihtoehdon kohdalle. Näiden kohdalla huomioitiin suurempi arvo. Toisessa paperissa oli rastitettu sekä ”muutaman kerran vuodessa” että ”kerran kuukaudessa tai useammin”. Tuloksien käsittelyssä huomioitiin siis ”kerran kuukaudessa tai useammin”. Toisessa paperissa taas oli rastitettu sekä ”en ollenkaan” että ”muutaman kerran vuodessa”. Näistä huomioitiin ”muutaman kerran vuodessa”.

Kahdessa muussa vastauspaperissa oli todennäköisesti muutettu mieltä vastauksen suhteen, joten näissä vastauksissa huomioitiin selkeämpi rasti. Toisessa paperissa oli rastitettu ja sen jälkeen sotkettu ”muutaman kerran vuodessa” -vaihtoehto ja selkeämpi rasti oli ”vähintään kerran viikossa” -vaihtoehdossa. Toisessa vastauspaperissa sotkettu rasti oli ”muutaman kerran vuodessa” -vastauksessa ja selkeämpi rasti ”kerran kuukaudessa tai useammin” -vaihtoehdossa.

Viides kysymys käsitteli edellisen kysymyksen kanssa samalla kaavalla lukiolaisten asiointia Saarijärven kirjastoautossa. Vastaaajista 64 kertoi, että ei asioi kirjastoautossa laisinkaan. Kolme opiskelijaa mainitsi asioivansa harvemmin ja toiset kolme asioi muutaman kerran vuodessa kirjastoautossa.

Kuudennessa kysymyksessä haluttiin tietää, miksi lukiolaiset käyttävät kirjastoa tai kirjastoautoa (kuvio 4). Kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Suositimmaksi vaihtoehdoksi nousi selkeästi kaunokirjojen lainaaminen, minkä vuoksi lukiolaisista 46 henkilöä asioivat kirjastossa. Heistä 37 oli naisia ja yhdeksän miestä. Kaunokirjojen lainaamisen jälkeen toiseksi eniten lukiolaiset asioivat kirjastossa tietokirjojen lainaamisen merkeissä, heistä 24 oli naisia ja neljä miehiä. Lukiolaiset käyttävät kirjastoa myös opiskeluun ja koulutehtävien tekemiseen (26 vastausta), ajan viettoon yksin tai kavereiden kanssa (23 vastausta) sekä lehtien lukemiseen ja lainaamiseen (19 vastausta). Sekä viisi miestä että viisi naista vastasi lainaavansa sarjakuvakirjoja. Yhdeksän naista kertoi lainaavansa elokuvia, miehistä ei kukaan lainaa niitä lainkaan. Kirjastossa tietokoneella käy viisi henkilöä ja vain yksi nainen vastasi lainaavansa musiikkia. E-kirjoja ja äänikirjoja lukiolaisista kukaan ei vastannut lainaavansa. Viimeisenä vaihtoehtona oli avoin kohta ”muu syy”, johon vastasi seitsemän henkilöä. Kaksi henkilöä kertoi lainaavansa aineistoa tarvittaessa vain koulutehtäviä varten ja kaksi vastasi, että käyvät koulusta kirjastossa.

Yksi henkilö vastasi lainaavansa kirjoja, yksi odottaa kirjastossa kyytiä ja yksi vastasi että hän ei käytä kirjastoa lainkaan.

Kuvio 4. Lukiolaisten kirjaston käyttäminen (N=68).

Aiemmin kyselyn neljännessä kysymyksessä ”Kuinka usein asioit pääkirjastossa?” viisi vastasi, että eivät käytä kirjastoa ollenkaan. Kaksi heistä ei vastannut ”miksi käyttävät kirjastoa” -kysymykseen, mikä oli ihan ymmärrettävää. Yksi vastasi ”muu syy” -kohdan kautta, ettei käytä. Ilmeisesti kaksi on kuitenkin vastannut käyttävänsä kirjastoa johonkin tarkoitukseen, koska 70 lukiolaisesta 68 on kysymykseen vastannut jotakin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan (Taipale 2016) mukaan lukion ja kirjaston välinen yhteistyö nykyään on pienimuotoista ja lukiolaiset käyttävät kirjastoa hyödykseen äidinkielen kursseilla. Yhteistyö ei varsinaisesti ole yhdessä suunniteltua, vaan kirjaston käyttäminen kurssien puitteissa on lukiolaisilla melko itsenäistä. Tällä hetkellä yhteistyö kirjaston ja lukion kanssa on sellaista, että äidinkielen opettaja ilmoittaa kirjastolle kurssien teemoista, minkä mukaan kirjastossa järjestetään teemanäyttelyitä, joista lukiolaiset voivat valita luettavat kirjat. Hän myös ilmoittaa kirjastolle, että nyt lukiolaisia olisi tulossa lainaamaan kirjoja. Lukiolaisilla on myös koulu-

tehtäviä varten mahdollisuus kaukolainata tarvittavia kirjoja Keski-kirjastojen kirjastokimpasta ilmaiseksi ja tästä äidinkielen opettaja myös muistuttaa lukiolaisia ja ohjaa heitä kysymään kirjaston työntekijöiltä.

Toki me tehdään, tai minä ainakin koen tekeväni yhteistyötä kirjaston kanssa aika paljonkin mut se on pienimuotoista, se on sellasta että mä kysyn että, että tuota, tai kerron kirjastossa, et meillä on menossa jollakin kurssilla joku tietty teema et voiko ne etsiä jotain kirjoja siihen tai kerron etukäteen että nyt tulee lukiolaisia hakemaan semmosesta aiheesta kirjoja... (Taipale 2016).

Kirjastonhoitaja (Viiru 2016) kertoo, että yhteistyö lukion kanssa ei ole alkanut kunnolla sen vuoksi, kun kirjastossa on ollut henkilöstövaihdoksia, eikä ole ollut kunnan yhteistyösuunnitelmaa tarjota lukiolle. Kirjasto ei pysty hirveen suurta yhteistyötä vielä toistaiseksi aloittamaan, vaan pienestä pitäisi lähteä liikkeelle ja jatkossa lisätä tarvittaessa. Yhteistyösuunnitelman laatiminen olisi myös kirjastonhoitajan mukaan hyvä, että kirjasto tietäisi, mitä tehdään ja mitä voisi kehittää ja jatkossa laajentaa.

Hirveen suurella skaalalla ei voi ruveta, mut et jotain sellasta mikä hyödyttäis heitä eniten, että onko se sitten tiedonhaun tukeminen tai sitten kirjallisuusharrastuksen tukeminen. Että laillaan kahta puolta. Ei voi kerralla ottaa kaikkea, että siitä pitäis laillaan valita alkuun jotain ja sitten ottaa lisää jatkossa. (Viiru 2016.)

4.3 Kirjaston ja lukion yhteistyömahdollisuudet

Kyselyn seitsemäs kysymys käsitteli kirjaston palveluita, joita kirjasto ja lukio voisivat järjestää yhteistyössä lukiolaisille (taulukko 2). Kysymys toteutettiin Likertin asteikolla vaihtoehdoilla 1–4, joista 1 tarkoittaa, ettei palvelu kiinnosta lainkaan ja 4 tarkoittaa, että palvelu kiinnostaa paljon. Näin ollen vastaajien tuli ympyröidä numero, minkä verran kukin kirjastopalvelu kiinnosti.

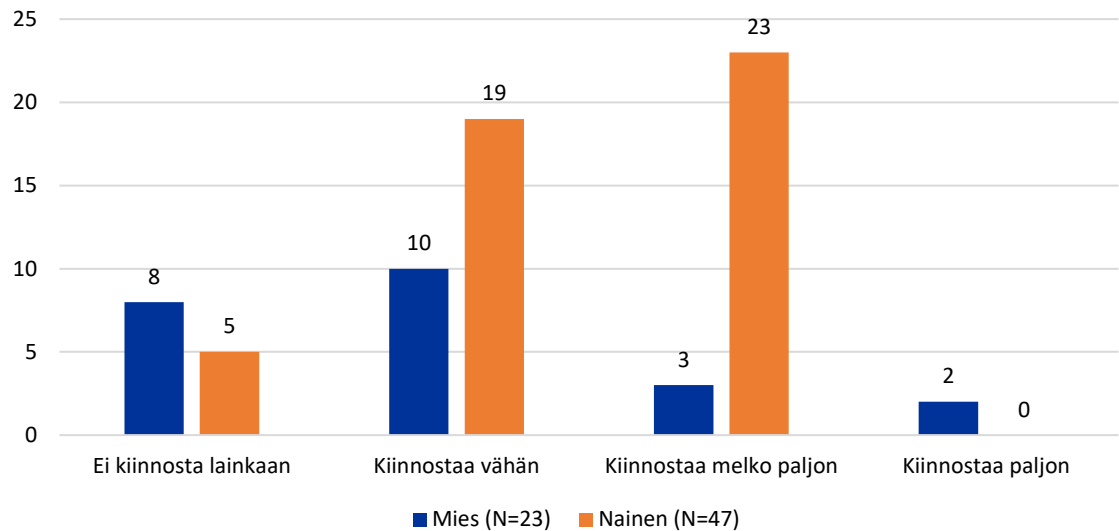
Taulukko 2. Kirjastopalvelujen kiinnostavuus (N=70).

	Ei kiinnosta lainkaan	Kiinnostaa vähän	Kiinnostaa melko paljon	Kiinnostaa paljon
Kirjasto opiskelu ympäristönä	13	29	26	2
Kirjavinkkaus	16	28	16	10
Kirjailijavierailut	24	29	12	5
Tapahtumat	28	27	15	0
Teemanäyttelyt	31	25	14	0
Lukupiirit	43	21	3	3
Tiedonhaun opetus	44	20	5	1
Lukudiplomit	51	16	2	1
Lukiolaisten tiimi	44	24	1	1
Muu palvelu, mikä?	0	0	0	0

Kirjastopalveluista kiinnostavimmiksi lukiolaisten mielestä nousivat kirjasto opiskelu ympäristönä sekä kirjavinkkaus. Kirjavinkkaus kiinnosti paljon kymmentä henkilöä ja melko paljon 16:a, kun taas kirjasto opiskelu ympäristönä kiinnosti paljon vain kahta henkilöä, mutta melko paljon kuitenkin 26:tta. Kirjavinkkauksesta 16 ei ollut lainkaan kiinnostunut ja 28:aa henkilöä kirjavinkkaus kiinnosti vähän. Kirjasto opiskelu ympäristönä taas ei kiinnostanut 13:a henkilöä, 29:ää opiskelijaa vain vähän.

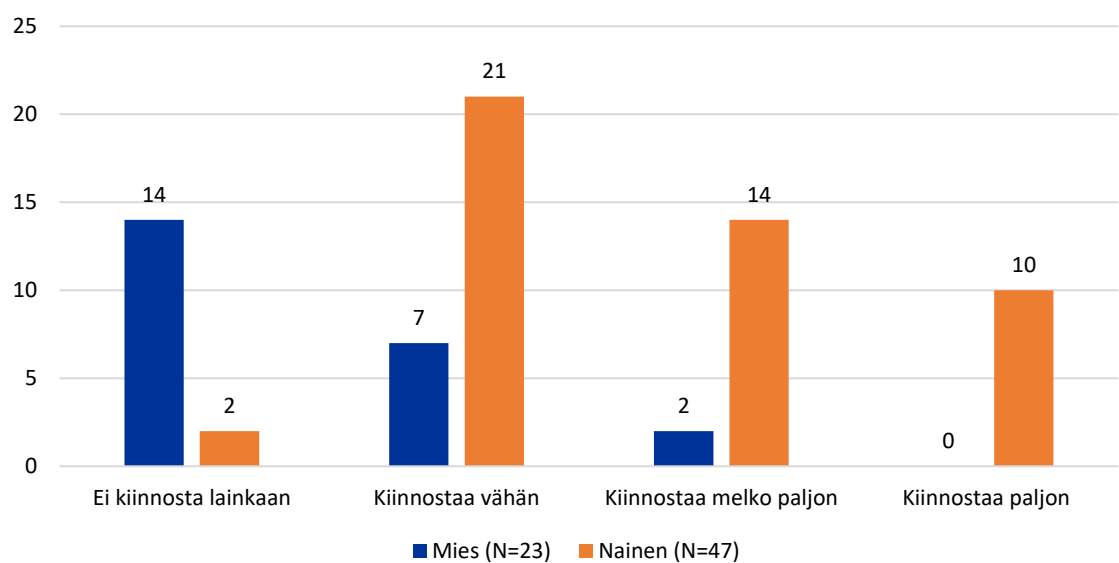
Sukupuolen mukaan tarkasteltuna kirjastosta opiskelu ympäristönä olivat moni nainen kiinnostunut ja miehistäkin suurempi osa edes jonkin verran (kuvio 5). Miehistä kaksi vastasi kiinnostaneen paljon, kun taas naisten kohdalla ketään se ei kiinnostanut paljoa. Melko paljon sai taas naisten kohdalla kannatusta: 23 naista siis kiinnosti kirjasto opiskelu ympäristönä melko paljon, miehistä vain kolmea. Vähän kiinnostuneita naisista oli 19 ja miehistä kymmenen. Kirjasto opiskelu ympäristönä ei

kiinnostanut lainkaan viittä naista ja kahdeksaa miestä. Myös äidinkielen opettaja oli kiinnostunut kirjastosta opiskeluympäristönä, koska lukiolla on sisäilmaongelmia, ja luokasta on siksi kiva päästä pois aina kun mahdollista (Taipale 2016).

Kuvio 5. Kirjaston kiinnostavuus opiskeluympäristönä sukupuolen mukaan (N=70).

Kirjavinkkauksesta olivat kiinnostuneita enemmän naiset kuin miehet (kuvio 6). Naisista kaksi vastasi, ettei kirjavinkkaus kiinnostanut lainkaan, muita se kiinnosti edes vähän. Kymmentä naista kirjavinkkaus kuitenkin kiinnosti paljon. Miehistä taas kukaan ei ollut kiinnostunut paljoa kirjojen vinkkaamisesta, suurinta osaa se ei kiinnostanut lainkaan. Yhdeksää miestä kirjavinkkaus kuitenkin kiinnosti jonkin verran.

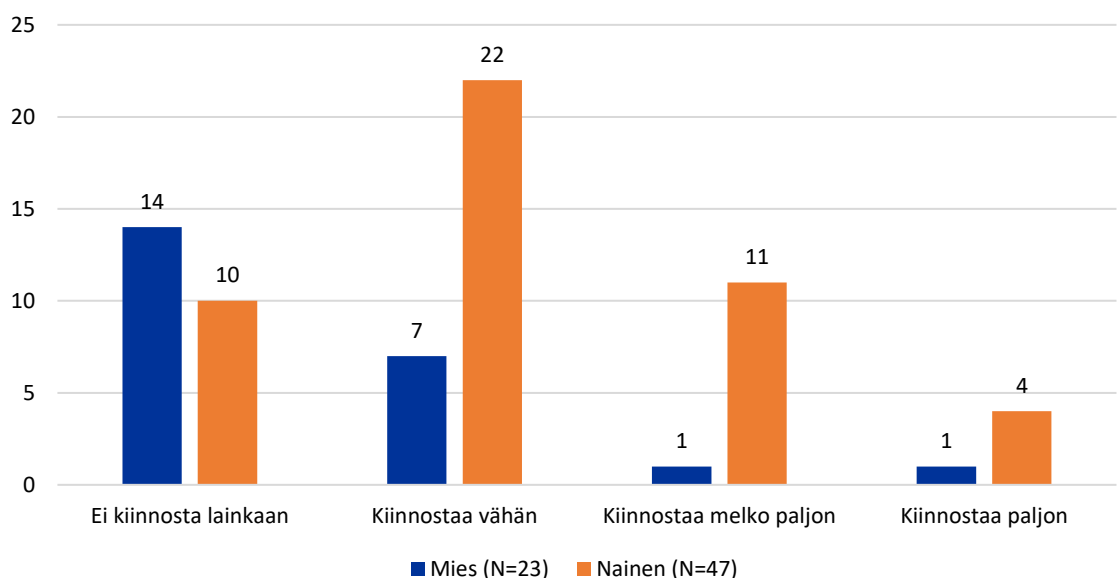

Kuvio 6. Kirjavinkkauksen kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan (Taipale 2016) mielestä kirjavinkkaus voisi olla mukava yhteistyötapa kirjaston ja lukion välille, kunhan vinkkauksen teemoista sovitetaan etukäteen. Kirjavinkkaukset, joissa vinkattaisiin kirjoja laidasta laitaan ja saataisiin lukiolaisia lukemaan myös vapaa-ajalla, olisivat hänen mielestään kivoja, mutta äidinkielen kurssien opetuksen kannalta hyödyllisempiä olisivat kurssien teemoihin liittyvät vinkkaukset.

Kirjastonhoitajan (Viiru 2016) mukaan kirjasto pystyisi edistämään lukiolaisten lukumotivaatiota ehkä parhaiten kirjavinkkauksen ja kirjalistojen avulla. Luettavien kirjojen on niin laaja, että voi olla hankala löytää kirjaa. Kirjavinkkaus hänen mukaansa lukiolaisille voisi olla laajemmista teemoista kuin yläkoululle tarjotussa genrevinkkauksessa, esimerkiksi klassikoista, nykykirjallisuudesta tai kotimaisesta kirjallisuudesta. Kirjalistoja voisi tehdä erilaisista teemoista, kuten esimerkiksi monikulttuurisuutta käsittelevistä kirjoista.

Seuraavaksi kiinnostavimpia palveluita olivat kirjailijavierailut, tapahtumat sekä teemanäyttelyt. Kirjailijavierailut kiinnostivat lukiolaisia naisia enemmän kuin miehiä (kuvio 7). Naisten kohdalla kiinnostavuus jakaantui niin, että vain neljää kiinnosti paljon, 11:tä melko paljon ja 22:ta vähän. Kymmentä naista kirjailijavierailut eivät kiinnostaneet lainkaan. Miesten kohdalla taas vain yhtä kiinnosti paljon, yhtä melko paljon ja seitsemää vähän. 14:ää miestä kirjailijavierailut eivät kiinnostaneet ollenkaan.

Kuvio 7. Kirjailijavierailujen kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).

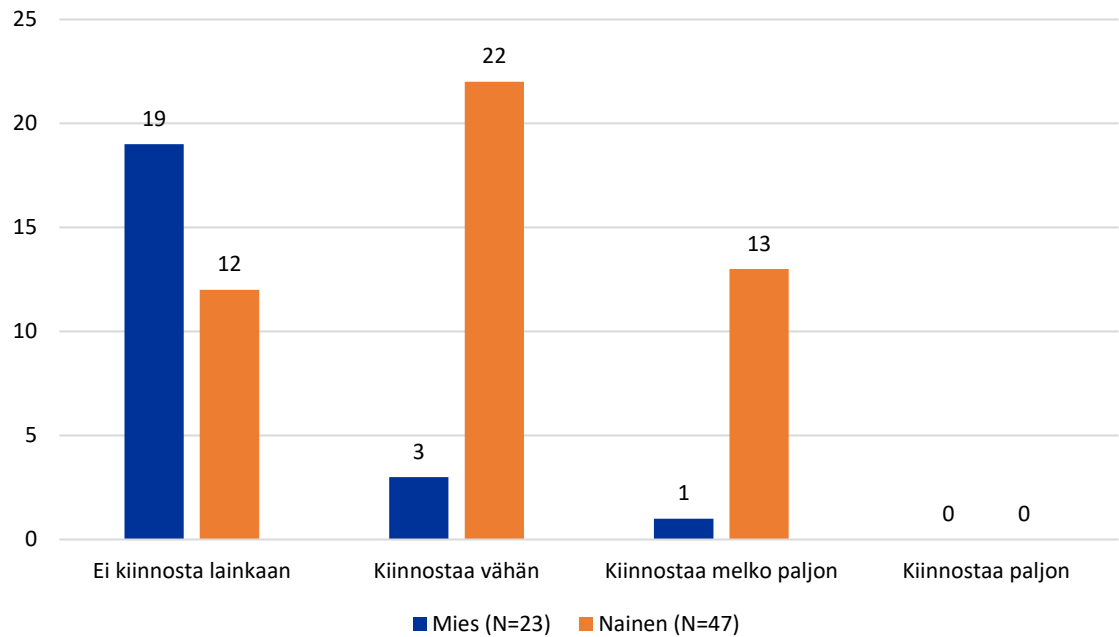
Kirjailijavierailuja on joskus lukiolle tarjottu ja ne on järjestetty kirjaston kanssa yhteistyössä. Lukio onkin näihin tarjouksiin tarttunut. Lukion kannalta kuitenkin tärkeämpää olisi, että kirjailijavierailut sovitaan hyvissä ajoin etukäteen, koska lukiossa eletään jaksojen mukaan ja niiden sisällöt suunnitellaan etukäteen. Kirjailijavierailut ovat olleet virkistäviä, jos kirjailija on ollut mielenkiintoinen. Mielellään lukio on kuitenkin mukana kirjailijavierailujen järjestämisessä. (Taipale 2016.)

Kirjailijavierailujen järjestämisestä kirjasto haaveilee, mutta ne ovat olleet melko vähissä rahanpuutteen vuoksi. Kirjasto voisi kuitenkin tulevia kirjailijavierailuja kohdentaa erilaisille ryhmille, esimerkiksi juuri lukiolaisille, koska iltaisin vapaaseen yleisötilaisuuteen ketään ei oikein ole tullut kuuntelemaan. (Viiru 2016.)

Tapahtumista kukaan ei ollut kiinnostunut paljoa, mutta 15 oli kuitenkin kiinnostunut melko paljon. Tapahtumat kiinnostivat 27:ää henkilöä vähän, kun taas 28:aa ei lainkaan. Sukupuolen suhteen kiinnostavuus jakautui naisilla melko tasaisesti ja miehillä puoliksi. Naisista 13:a henkilöä kiinnosti melko paljon ja 18:aa vähän, kun taas 16:ta naista tapahtumat eivät kiinnostaneet lainkaan. Miesten kohdalla taas 12:ta henkilöä tapahtumat eivät kiinnostaneet, kun taas yhdeksää ne kiinnostivat vähän ja kahta melko paljon.

Äidinkielen opettajan (Taipale 2016) mukaan kirjasto ja lukio ovat joskus vuosia sitten järjestäneet yhdessä lukuviikolle tapahtumaa. Esimerkiksi kirjastolaisten bändi on käynyt esiintymässä ja kilpailuja on ollut. Lukuviikon tapahtumat ovat kuitenkin hiipuneet, koska se ajoittuu lukion kannalta kiireiselle ajalle keväällä. Tapahtumana sitä voisi kuitenkin yrittää herätellä kirjaston sekä yläkoulun ja lukion äidinkielen opettajien voimin. Muihinkin, esimerkiksi valtakunnallisiin tapahtumiin, kiinnostusta löytyisi.

Teemanäyttelyiden kiinnostavuus taas jakaantui miesten ja naisten välillä (kuvio 8). Teemanäyttelyt kiinnostivat 13 naista paljon, 12 naista vähän ja muita ei ollenkaan. Miehistä taas vain yhtä kiinnosti melko paljon ja kolmea vähän. Suurinta osaa miehistä teemanäyttelyt eivät kiinnostaneet lainkaan.

Kuvio 8. Teemanäyttelyiden kiinnostavuus sukupuolen mukaan (N=70).

Suurin osa sekä miehistä että naisista eivät olleet kiinnostuneita lukupiireistä. Miehistä se ei kiinnostanut 17:ää henkilöä, vähän kiinnosti viittä henkilöä ja yhtä henkilöä paljon. Naisista taas lukupiirit eivät kiinnostaneet 26:ta henkilöä. Kahta naista ne kiinnostivat paljon, kolmea melko paljon ja 16:ta vähän.

Tiedonhaun opetukseen ei herättänyt kovin suurta kiinnostusta lukiolaisissa. Se ei kiinnostanut yli puolta (44:ää henkilöä) vastaajista lainkaan. 20 opiskelijaa kertoi sen kiinnostavan vähän ja viisi mainitsi kiinnostavan melko paljon. Yksi mies oli kiinnostunut tiedonhaun opetuksesta paljon. Miehistä viittä henkilöä tiedonhaun opetus kiinnosti vähän ja naisista taas 21:tä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja (Taipale 2016) mainitsee myös, että heillä on kurssien opetukseen sisällytetty tiedonhankinnan opetusta, joten kirjaston puolelta tälle ei todennäköisesti olisi niin suurta tarvetta. Ennen kirjastoilla ehkä oli suurempi merkitys tiedonhankinnan opettamisessa, mutta nykyään se on integroitu opetukseen jo muutenkin. Kirjasto voisi kuitenkin jollakin tavalla olla tukena, esimerkiksi yksilötasolla auttamassa ja ohjaamassa. Kirjastonhoitajan (Viiru 2016) mielestä taas tiedonhaun opetus voisi olla kirjaston osalta suunnattu pienryhmille syventävänä opetuksena, esimerkiksi jonkin ryhmätehtävän puitteissa.

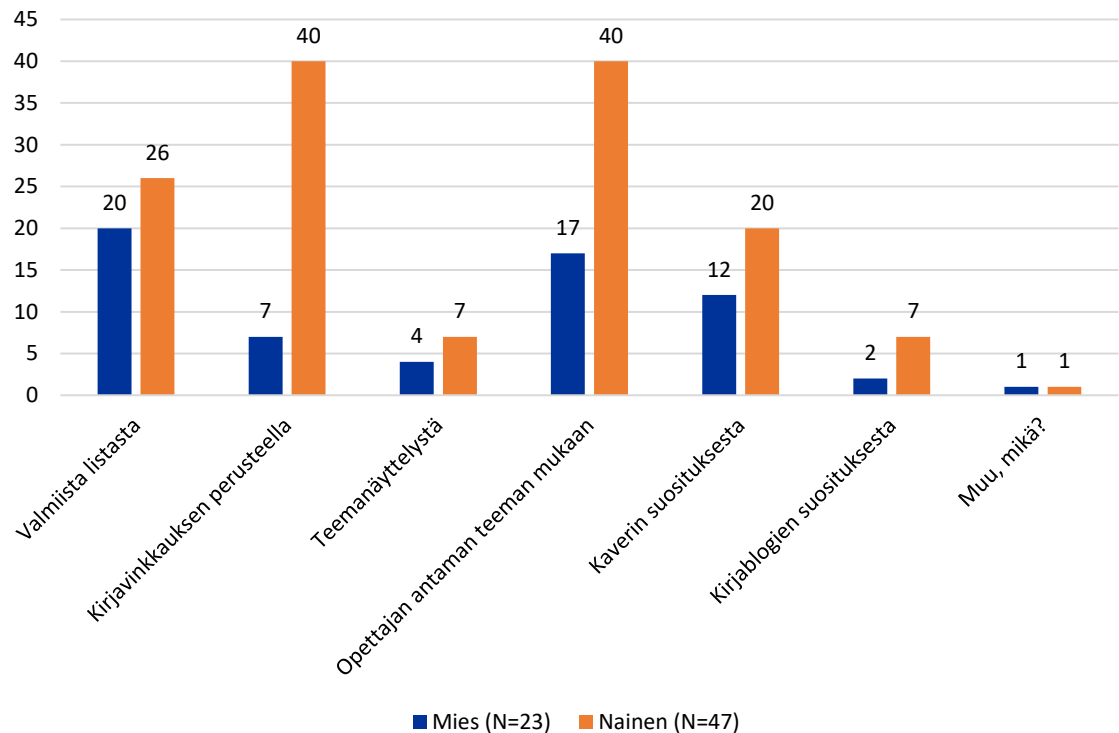
Lukudiplomit ja lukiolaisten tiimit, eli lukiolaisista koostuva asiakasryhmä, joka koontuisi tietyn väliajoin pohtimaan kirjaston nuortenpalveluita, kiinnostivat vähiten. Lukudiplomeista 16 henkilöä oli kiinnostunut vähän, kaksi melko paljon, vain yksi opiskelija paljon ja loput 51 lukiolaista eivät ollenkaan. Lukiolaisten tiimeistä jopa 24 oli kiinnostunut vähän, mutta vain yksi melko paljon ja yksi paljon, 44:ää lukiolaista tiimit eivät kiinnostaneet lainkaan. Viimeisenä kohtana oli mahdollisuus ehdottaa jotakin muuta palvelua, mutta kyseiseen kohtaan ei tullut ehdotuksia lainkaan.

Lukiolaisilla on mahdollisuus osallistua Nuori Aleksis -lukukampanjaan, jossa luetaan kotimaisia kaunokirjoja. Virallista lukudiplomia ei ole kirjallisuudesta, eikä Saarijärven lukiolla ole omaa, paikallista kirjallisuussdiplomaa tarjolla. Äidinkielen opettaja kuitenkin avoimin mielin olisi valmis lähtemään mukaan, jos kirjasto haluaisi yhteistyössä alkaa tehdä paikallista lukudiplomia lukiolaisille. Tosin opiskelijoiden puolelta opettaja ei usko, että osallistujaryntäystä tulisi, mutta muutama opiskelija saattaisi diplomin suorittaa. (Taipale 2016.) Kirjastonhoitaja (Viiru 2016) ei näe estettä, että kirjasto ei voisi yhteistyössä lukion kanssa toteuttaa paikallista lukudiplomia.

Lukiolaisten tiimit eivät myöskään keränneet suurta kannattajajoukkoa. Naisista vain kaksi oli kiinnostunut melko paljon tai paljon. 19:ää naista ja viittä miestä tiimit kiinnostivat sentään vähän. Tiimeistä ei-kiinnostuneita oli kuitenkin suurin osa, joista naisia 26 ja miehiä 18. Kirjastonhoitaja (Viiru 2016) oli kuitenkin kiinnostunut tiimeistä, eikä näe syytä, miksei tiimejä voisi yrittää toteuttaa tai liittää johonkin lukion opiskelijoiden toimikunnan ohjelmaan.

4.4 Luettavien kirjojen valintaperusteet

Lukiolaisten kyselyn viimeinen monivalintakysymys käsitteli äidinkielen kursseilla käsiteltävien kirjojen valintaa, kun jokaisella kurssilla täytyy lukea kaunokirjallisia tai muita tekstejä (kuvio 9). Kysymyksessä lukiolaisten piti valita kolme mieleistään vaihtoehtoa ja numeroida ne tärkeysjärjestykseen 1–3, jolloin 1 on tärkein. Kysymyksen muotoilu oli tulosten käsittelyn kannalta hankala, eikä tärkeysjärjestyksellä loppupeleissä ole niin suurta merkitystä, joten se on jätetty nyt huomioimatta. Kysymyksen tuloksissa nousi kuitenkin selkeästi esille opiskelijoiden mielestä parhaimmat vaihtoehdot luettavan valinnalle.

Kuvio 9. Luettavien kirjojen valintaperusteet (N=70).

Suosituimmiksi vaihtoehtoisiksi nousivat opettajan antaman teeman tai aiheen perusteella vapaavalintainen kirja, kirjavinkkauksen perusteella sekä opettajan ja/tai kirjastonhoitajan laatimasta valmiista listasta. Opettajan antaman teeman tai aiheen mukaan 40 naista ja 17 miestä haluaisivat valita luettavan kirjansa. Kirjavinkkauksen perusteella kirjansa haluaisivat valita myös 40 naista, mutta vain seitsemän miestä. Valmiista listasta taas olivat kiinnostuneet 26 naista ja 20 miestä. Kaverin suosituksesta, jos kaveri on lukenut hyvän kirjan, oltiin kiinnostuneita valitsemaan luettavansa. Naisista 20 ja miehistä 12 haluaisivat valita kirjansa sen perusteella.

Sen sijaan kirjablogeista ja muista kirjallisuusaiheisista sivuista ja teemanäyttelyistä eivät olleet kovin moni kiinnostunut valitsemaan luettavia kirjojaan. Kirjablogeista vain seitsemän naista ja kaksi miestä olivat kiinnostuneita ja teemanäyttelyistä myös seitsemän naista ja neljä miestä. Aikaisemmin seitsemännen kysymyksen kohdalla teemanäyttelyistä lukiolaiset olivat kuitenkin jonkin verran kiinnostuneita, mutta ilmeisesti he eivät kuitenkaan niistä haluaisi luettavia kirjojaan valita koulua varten.

Kysymyksen viimeisenä vaihtoehtona oli ”muu, mikä?”, johon tuli kaksi vastausta. Molempien vastausten mukaan henkilöt haluaisivat valita luettavansa täysin itse.

Valitettavasti lukion kurssien kannalta tämä vaihtoehto ei ole kovin suotuista, kun luettavan teoksen tulisi kuitenkin liittyä kurssin teemoihin ja sisältöihin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kursseilla opiskelijoilla on sekä sellaisia kirjoja, jotka kaikki lukee, että vapaavalintaisia kirjoja tiettyyn teemaan liittyen. Jälkimmäisiä on luettu pienissä lukupiireissä, jonka jälkeen opiskelijat tekevät tehtäviä sen perusteella. Lukiolaisia on miellyttänyt enemmän vapaavalintaiset kirjat. Ensin kuitenkin käsitellään teemat ja rajat sekä lisäksi opettaja antaa vinkkejä ja linkkilistoja. Toisinaan hän on myös lainannut itse kirjastosta luokkaan esille kirjoja, joista opiskelijat voivat valita luettavansa. (Taipale 2016.)

Kirjojen käsittely äidinkielen kursseilla on monipuolista. Usein opettaja käyttää kursseilla lukupiirejä, joissa ryhmä opiskelijoita lukee saman kirjan, jonka jälkeen opiskelijat tekevät esimerkiksi analyyseja, pieniä elokuvia, kuvakoosteita, sarjakuvia, tietoiskuja ja keskusteluja. Kirjasto voisi tässä olla tukena lähinnä auttamalla kirjojen saamisessa ja niiden etsimisessä sekä yksittäisten henkilöiden tiedonhaun opastamisessa. (Taipale 2016.)

4.5 Muut palvelut

Lukiolaisten kyselyn kaksi viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Niistä ensimmäisessä tiedusteltiin mitä ohjelmaa, tapahtumia tai palveluita lukiolaiset toivoisivat kirjaston järjestävän heille kouluajan ulkopuolella. Vastauksia tähän kysymykseen tuli 28. Suurin osa vastauksista oli ”en mitään” tai ”en tiedä”, mutta konkreettisia toiveitakin esitettiin.

Konkreettisia toiveita olivat seuraavat

- ”Elokuvailta”
- ”Lukupiiri ☺”
- ”Nuorille ja lapsille jotain, joka sais nuoret ja lapset kiinnostumaan enemmän kirjallisuudesta”
- ”Lukupiiriä tai genreviikkoja”
- ”Kirjavinkkausta tai jotain lukupiirejä. Jotain yhteisiä tekemisiä samasta kirjagenrestä/sarjoista pitäville”

- ”Hyvien kirjojen esittelyä tai esille panoa. Ja nettiin kirjalista esim. tiettyjen hakukriteerien perusteella”
- ”Teemapäiviä”
- ”Kirjavinkkauksia, teemanäyttelyitä johon kaikki voisivat tulla, kaikenikäisille”

Toiveet tulivat pääosin naisilta. Miehistä vain yksi oli laittanut toiveen, joka koski elokuvailtaa. Kirjavinkkausta toivottaisiin myös koulun ulkopuolella. Teemanäyttelyitä ja -päiviä toivottiin, mitkä myös kiinnostivat aiemmin tarjottavina kirjastopalveluina, mutta eivät luettavan valintaperusteena koulua varten. Lukupiirit eivät aiemmin saaneet suurta kiinnostusta aikaan, mutta muutama henkilö toivoisi niitä vapaa-ajalle.

Äidinkielen opettajan (Taipale 2016) mielestä kirjasto voisi myös yrittää saada lukiolaisia kiinnostumaan lukemisesta vapaa-ajalla viihdyttävänä ja rentouttavana tekemisenä. Vaikka vastaavaa työtä tehdään myös lukion puolella, kirjasto voisi tarjota uusia näkökulmia siihen, mitä lukeminen voisi parhaimmillaan olla. Kouluissa kuitenkin opetus painottuu enemmän analyttisen lukemisen puolelle opetussuunnitelman velvoitteiden takia, joten kirjasto voisi painottaa vastakkaista puolta ja yrittää edistää nuorten aikuisten lukemista vapaa-ajalla.

No sitten sellasia tietysti aina semmosia profiilin nostatusjuttuja eli et jotenkin nostaa sitä lukemista semmoseksi kiinnostavaksi vaihtoehdoksi vapaa-ajan tekemisissä kaikissa, koska tuntuu, että se lukeminen jää aikalailla jalkoihin, kaiken muun tekemisen jalkoihin, et sit kun on sitä vapaa-aikaa (Taipale 2016).

Lukupiireistä vapaa-ajalle voisi olla muutama lukiolainen kiinnostunut, mutta pienen paikkakunnan ongelmana on se, että onko saman henkisiä ja mielisiä henkilöitä tarpeeksi sellaiseen toimintaan mukaan. Lukiolaisissa on kuitenkin innokkaita lukijoita, mutta osa harmittelee, kun ei kuitenkaan ehdi lukea koulun ohella muuta kuin tarvittavat kirjat. (Taipale 2016.)

Kirjastonhoitaja (Viiru 2016) toteaa taas, että lukupiiritoiminnan suhteen resurssit tulevat vastaan, kun semmoiseen ei ole työaikaa tarpeeksi. Kirjasto ei pysty toteuttamaan lukupiiritoimintaa vapaa-ajalle ilman projektirahoitusta, eikä sekään takaisi toiminnan jatkuvuutta.

Muiden vapaa-ajan toimintojen suhteen kirjastonhoitaja (Viiru 2016) olisi mielissään, jos kirjasto pystyisi tarjoamaan niitä. Lukiolaisten aika kuitenkin kuluu paljon kouluun ja muihin harrastuksiin. Kirjastonhoitajan yhtenä haaveena on ollut, jos nuorille voisi järjestää esimerkiksi luovan kirjoittamisen kurssin tai he voisivat alkaa kirjoittaa kirja-arvosteluja, vaikka Keski-kirjastojen verkkokirjaston sivuille, jossa on nuorille suunnattu oma ”mitä lukisin” -palsta. Kirja-arvostelujen lisäksi palstalle nuoret voisivat tuottaa muutakin sisältöä kuin kirjallisuuteen liittyvää. Verkkokirjaston nuorten sisälöntuotannosta kuitenkin tulisi keskustella muiden Keski-kirjastojen kirjastokimppa-toimijoiden kanssa. Tapahtumia nuorille ei ole oikein järjestetty kirjastossa vapaa-ajalle, eivätkä nuoret ole ainakaan suoraan työntekijöiltä niitä pyytäneet aiemmin.

Viimeisessä kysymyksessä lukiolaiset saivat antaa muita toiveita, kommentteja ja palautetta kirjastolle yleisesti. Kysymykseen tuli vastauksia 17, ja kysymyksen muotoilun vuoksi moni vastauksista oli vain ”ei” tai ”ei ole”. Tähänkin kysymykseen tuli kuitenkin muutamilta henkilöiltä palautetta.

Positiivisia palautteita olivat esimerkiksi ”hyvää työtä”, ”hyvää palvelua!” sekä ”kirjasto on hyvä paikka opiskelun, lainaamisen ja lukemisen kannalta. On mukavaa, kun voi rauhassa ilmaiseksi lukea kirjoja!” Lisäksi eräs henkilö oli piirtänyt sydämen ja toinen henkilö hymiön.

Eräältä opiskelijalta tuli kirjastolle toive, että ”useampi samanlainen kirja olisi kätevä niin ei tarvitsisi odottaa niin kauaa haluamaansa kirjaa”. Vastaava toive on aika yleinen kirjastoille ja resurssien vuoksi pieniin kirjastoihin hankitaan samoja kirjoja pääsääntöisesti yksi tai kaksi kappaletta. Uutuuksiin voi olla pitkät varausjonot, jolloin kirjaa joutuu odottamaan. Jos samaa kirjaa hankittaisiin useampi kappale, muutamman vuoden päästä ne eivät enää kiertäisi niin paljoa asiakkaille, vaan pölyttyisivät hyllyssä ja veisivät tilaa.

Eräs palaute kirjastolle kuului näin: ”Olisi kivaa, jos palvelu ei olis ihan niin ankeeta aina.” Palautteessa ei kuitenkaan kerrota, millä tavalla palvelua pitäisi parantaa ja koskeeko se asiakaspalvelua vai kirjaston tuottamia palveluita, vai molempia. Pääasiassa kuitenkin palautteet lukiolaisilta olivat positiivisia.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa mitä palveluita lukiolaiset, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja sekä kirjastonhoitaja toivovat kirjaston järjestävän lukiolaisille äidinkielen opetuksen tueksi sekä mahdollisesti vapaa-ajalle. Kyselyyn vastauksia tuli 70 ja vastausprosentti näin ollen oli 69,3 %. Vastausprosentti olisi voinut olla suurempikin, mutta tuloksista voi silti tehdä jonkinlaisia päätelmiä koskien nimenomaan Saarijärven lukion opiskelijoiden toiveita.

Tutkimuksen mukaan kirjastopalvelujen tarjonnasta lukiolaisia kiinnostavimmiksi palveluiksi nousivat kirjavinkkaus ja kirjasto opiskeluympäristönä. Kirjaston kiinnostavuuteen opiskeluympäristönä saattoi vaikuttaa lukion sisäilmaongelmat. Kirjavinkkaus taas on tehokas ja hyvä tapa lukemisen edistämisessä. Jonkun henkilön suoraan suosittelemana kirja vaikuttaa kiinnostavammalta verrattuna kirjalistoihin, joiden perusteella joutuu itse ottaa selvää mihin kirja liittyy. Kirjavinkkauksessa vinkkaaja kertoo jotakin juonesta, teemoista sekä omista mielipiteistään ja lukukokemuksestaan, minkä tarkoituksena on herättää kuulijan kiinnostus. Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa luettavien kirjojen valintaan kirjavinkkaus voisi tuoda monipuolisuutta sekä erilaista sisältöä oppitunnille. Kirjavinkkauksen teemat voisivat liittyä kurssien sisältöihin, mutta äidinkielen opettajan toiveiden mukaan kirjavinkkaus voisi toisinaan myös keskittyä enemmän lukemisen edistämiseen yleensä.

Teemanäyttelyt kuuluivatkin jo osittain kirjaston ja lukion vähäiseen yhteistyöhön, joten sen jatkaminen on varmasti helppoa ja kyselyn tulosten mukaan myös kannattavaa. Vaikka lukiolaiset eivät juurikaan teemanäyttelyistä halunneet valita luettavia kirjojaan, oli näyttelyt kuitenkin toivottuja palveluja.

Kirjailijavierailuja ja tapahtumia toivottiin lukiolaisten osalta jonkin verran, kuten myös äidinkielen opettajan ja kirjastonhoitajankin puolelta. Kirjailijavierailut vaativat rahaa, mutta yhteistyön puitteissa kustannukset voivat olla mahdollista puolittaa ja kohdentaa kirjailijavierailun tarkoitus lukiolle. Kirjailijavierailun yhteydessä yhteistyöhön voi ottaa mukaan myös muita tahoja, esimerkiksi yläkoulun. Tapahtumat taas voisivat liittyä valtakunnallisiin tai kansainvälisiin jo olemassa oleviin teemoihin, kuten Kiellettyjen kirjojen viikkoon tai lukuviikkoon. Kirjailijavierailut ja tapahtumatkin opettaja voisi saada liitettyä opintoihin mukaan, esimerkiksi osallistamalla opiskelijat

kirjailijavierailuihin siten, että he keksivät etukäteen kirjailijalle kysymyksiä tai lukevat kirjailijan teoksia ja keskustelemalla niistä. Tapahtumista taas opettaja voi teettää tehtäviä opiskelijoille.

Äidinkielen opettajan toiveissa oli, että kirjasto tukisi ensisijaisesti lukemisen edistämistä myös vapaa-ajalla. Perinteiseen tiedonhaun ja tiedonhallintataitojen opetukseen ei niinkään olisi suurempaa tarvetta, kun se toteutuu jo opetuksen puitteissa muuten. Kirjavinkkaus kiinnosti myös äidinkielen opettajaa mahdollisena yhteistyömuotona. Hän on kuitenkin avoin kaikille ehdotuksille.

Kirjastonhoitajan haastattelussa taas paljastui kiinnostus myös kirjavinkkauksen järjestämiseen mutta myös syvemmän tiedonhaun opetukseen pienryhmissä. Resursien vuoksi kirjavinkkauksen järjestäminen voi olla hankalaa ilman projektiavustusta, mutta ei kuitenkaan mahdotonta. Kirjavinkkauksesta voi sopia mihin kurssiin se sisältyy, vaikka vuosittain. Kirjavinkkausta voi järjestää myös yleisesti lukemisen edistämiseksi vinkkaamalla hyvää luettavaa opiskelijoille myös vapaa-ajalle.

Kirjastonhoitajan yksi haave olisi myös saada nuoria lukijoita osallistumaan verkko-kirjaston sisällöntuottamiseen, eli nuoret kirjoittaisivat kirja-arvioita tai kirjavinkkejä Keski-kirjastojen verkkokirjaston ”mitä lukisin” -palstan nuortenosioon. Tämän toteutuminen vaatii keskustelua Keski-kirjastojen kirjastokimpan muiden toimijoiden kanssa, mutta vastaavanlaisen mahdollisuuden antavat myös blogit. Tämän voisi myös sisällyttää äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen. Esimerkiksi kirjasto perustaisi blogin, johon nuoret voisivat tuottaa sisältöä, kirja-arvioita, vinkkejä tai jotain muuta, joka kirjaston toimesta julkaistaisiin blogissa. Opetuksessa tätä voisi hyödyntää niin, että jollakin kurssilla opiskelijoiden pitää kirjoittaa kyseistä blogia varten jokin teksti, jonka kirjasto sitten julkaisee. Innokkaat kirjoittajat taas voisivat myös vapaaehtoisesti tuottaa sisältöä blogiin vapaa-ajallakin.

6 POHDINTA

Vastauksia tuli kyselyyn melko hyvin, vaikka mahdollisuudet suurempaankin vastausprosenttiin olisi ollut. Kuitenkin kyselyn järjestäminen uudelleen ryhmänohjaustuokiolta poissaolleille olisi ollut hankalaa, kun kyselyyn vastattiin nimettömästi, joten poissaolleita ei olisi pystynyt poimimaan jo vastanneiden keskuudesta helposti. Vastausmäärästä pystyi kuitenkin tekemään johtopäätöksiä, ja lopulta kuitenkin palveluiden konkreettinen järjestäminen lukiolaisille kertoo totuuden kiinnostuneiden määrästä.

Kyselyssä olisi voinut kehittää kysymysten muotoilua, koska esimerkiksi kolmannen kysymykseen paikkakunnasta osa vastasi tarkemmin kuin toiset. Jotta se olisi ollut johdonmukainen, kaikki olisivat voineet vastata kylän tasolla tai pelkän kaupungin tasolla. Kahdeksannen kysymyksen kohdalla luettavien kirjojen valinnan suhteen taas alun perin ajatuksena oli, että numeroinnin 1–3 tarkoituksena on nostaa jokin lukiolaisten mielestä selkeästi kiinnostavin vaihtoehto esille. Tulosten käsittelyssä tämä tuotti ongelmia, koska Webropoliin ei saanut vastauksia tällä tavalla laitetulla. Lopulta numeroinnilla ei kuitenkaan ollut suurempaa merkitystä tulosten kannalta, koska vastauksista nousi mielekkäimmät vaihtoehdot ihan hyvin esille.

Paperisen kyselyn ongelmana taas oli, että vastaajat saattoivat merkitä useamman vaihtoehdon kuin oli tarkoitus. Tätä ei onneksi tapahtunut kuin yhden kysymyksen kohdalla muutamassa paperissa. Kyselyn ongelmana yleisesti on kuitenkin se, että tutkija ei voi tietää kuinka todenmukaisesti vastaajat vastaavat, mutta siihen tutkija ei voi edes vaikuttaa. Lukiolaisten kohdalla ei tarvinnut kuitenkaan hylätä yhtään vastauspaperia epäasiallisten vastausten takia, mikä oli hyvä asia.

Tutkimuksen tavoitteet kuitenkin toteutuivat ja tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Vastaukset nousivat myös melko selkeästi esille. Kirjavinkkauksen toteuttaminen varmasti on mahdollista, koska se tuntui kiinnostavan niin lukiolaisia kuin opettajaa ja kirjastonhoitajaa, mutta se vaatii kuitenkin osapuolilta yhteistyötä ja työaikaa. Mahdollisesti kirjavinkkauspaketin tekemisestä voisi kehittää hankkeen ja saada hankerahoitustakin.

Kaikkia tutkimuksessa esille nousseita toivottuja palveluja kirjasto ei pysty heti toteuttamaan yhteistyössä lukion kanssa. Tärkeintä on löytää hyvä palvelu, jolla laajempi yhteistyö saadaan aloitettua ja yhteistyösuunnitelma tehtyä. Kyseinen palvelu voisi olla kirjavinkkaus, koska se tuntui olevan kiinnostavin palvelu tällä hetkellä lu-kiolaisten ja haastateltavien mielestä. Mahdollisuuksien mukaan tulevaisuudessa yhteistyötä voi laajentaa. Yhteistyön jatkumisen kannalta yhteistyösuunnitelman tekeminen olisi tärkeää. Suunnitelmaan voisi selkeästi kertoa minkälaista yhteistyötä kirjaston ja lukion välille on tarjolla. Näin ollen yhteistyö on suunnitelmallista ja molempien osapuolien tiedossa.

LÄHTEET

- Ahvenjärvi, K. & Kirstinä, L. 2013. Kirjallisuuden opetuksen käsikirja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Asikainen, I. 2009. Informaatiolukutaitoa kirjastosta. Teoksessa: S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ, 27–44.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Helsinki: Edita.
- Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Lukemisen tavat: lukeminen sosiaalisen median aikakaudella. Tampere: Tampere University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Helsinki: Tammi.
- Historia. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 1.6.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/sisalto/historia>
- Junnila, H. 1995. Saarijärven historia 1865–1985: Paavon Saarijärvestä kaupungiksi. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki.
- Kallio, R. 1972. Vanhan Saarijärven historia. [Karstula]: Karstulan kunta.
- Kirjasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 1.6.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/palvelut/kirjasto>
- Kirjastoauton aikataulu. 1.10.2014. [Verkkojulkaisu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunginkirjasto. [Viitattu 30.9.2016]. Saatavana: http://www.saarijarvi.fi/sites/saarijarvi.fi/files/atoms/files/kirjastoauton_aikataulu_1.10.pdf
- Kirjaston ja lukioiden yhteistyöpalaveri. 29.9.2016. [Verkkojulkaisu]. Lohja: Lohjan kaupunginkirjasto. [Viitattu 20.10.2016]. Saatavana: <https://peda.net/lohja/lukio-koulutus/lohjan-lukio/kttv/kjly/mykt:file/download/42ef517d7f4f5705231fd31e770bfde3b7f01313/Kirjaston%20ja%20lukioiden%20yhteisty%C3%B6palaveri%2029.9.2016.pdf>
- Kuntainfo. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 5.8.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/sisalto/kuntainfo>
- Kylät. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 1.6.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/sisalto/kylat>

- Moyer, M. 2007. Books alive: reading incentive programs for high school students. [Verkkolehtiartikkeli]. Library Media Connection (4/5), 10–12. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana Ebsco-palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Nuori Aleksis 2016. 2016. [Verkkosivu]. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto. [Viitattu 9.10.2016]. Saatavana: http://www.aidinkielenopettajainliitto.fi/fin/ajankoh-taista/aoln_omat_kilpailut_nuori_alexis_2016/
- Opetushallitus. Ei päiväystä. Lukion opetussuunnitelman perusteiden päivittäminen. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 8.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/lukiokoulutus
- Opetushallitus. 27.8.2003. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 18.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf
- Opetushallitus. 27.10.2015. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 18.10.2016]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf
- Oppimisen standardit 2000-luvulla. 2007. [Verkkojulkaisu]. Suomentaja: Hanna Höstman. Chicago: American Association of School Librarians. [Viitattu 28.10.2016]. Saatavana: http://www.ymmerstankoulu.fi/koulukirjasto/aasl_suomiweb_a.pdf
- Oulaisten kaupungin koulujen ja kirjaston yhteistyösuunnitelma. 2010. [Verkkojulkaisu]. Oulainen: Oulaisten kaupunginkirjasto. [Viitattu 20.10.2016]. Saatavana: http://www.oulainen.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/oulainen/em-beds/oulainenwwwstructure/15325_Oulaisten_koulujen_ja_kirjaston_yhteisty-osuunnitelma_2013.pdf
- Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: työkirja ammattikouluun. [Verkkokirja]. Jokioinen: E-Oppi. [Viitattu 28.10.2016]. Saatavana El-lis-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Saarijärven kaupunginkirjasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 9.5.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/tuottajat/saari-jarven-kaupunginkirjasto>
- Saarijärven lukio vuosikertomus 2015–2016. 2016. [Verkkojulkaisu]. Saarijärvi: Saarijärven lukio. [Viitattu 30.6.2016]. Saatavana: <https://peda.net/saarijarvi/lukio/ajankohtaista3/l22/v2:file/download/bc5de8b4f86c1e9d1cee2c0ca8ca-cada0a75ef21/Vuosikertomus%202015-2016.pdf>

- Saarijärven lukion opetussuunnitelma 2016. 2016. [Verkkosivusto]. Saarijärvi: Saarijärven lukio. [Viitattu 9.10.2016]. Saatavana: <https://peda.net/opetussuunnitelma/ops-2016-lukio/kklo/sl2/lop2>
- Schaumann, B. 2013. Book talks: not so quick and simple, but the perfect way to engage students with reading. [Verkkolehtiartikkeli]. Collected Magazine, 7-8. [Viitattu 27.10.2016]. Saatavana Ebsco-palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Seinäjoen koulun ja kirjaston yhteistyösuunnitelma. 2011. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto. [Viitattu 20.10.2016]. Saatavana: <https://kirjasto.seinajoki.fi/wp-content/uploads/2015/03/Koulun-ja-kirjaston-yhteisty%C3%B6suunnitelma.pdf>
- Sulkunen, S. 2012. Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000. Teoksessa: S. Sulkunen & J. Välijärvi (toim.) PISA09: kesittääkö osaamisen pohja? [Verkkojulkaisu]. Valtioneuvosto: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 12, 12–32. [Viitattu 21.10.2016]. Saatavana: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi>
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 30.9.2016]. Saatavana: <http://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=311&years=2015&stats=1%2C17%2C33%2C100%2C101%2C104%2C107%2C108%2C109%2C110%2C111%2C112%2C115>
- Säätyläiskotimuseo & J.L. Runebergin -näyttely. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Saarijärvi: Saarijärven kaupunki. [Viitattu 5.8.2016]. Saatavana: <http://www.saarijarvi.fi/koe-nae-ja-liiku/saarijarven-museo/kayntikohteet/saatylaiskotimuseo-ji-l-runeberg-nayttely>
- Taipale, M. 2016. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja. Saarijärven lukio. Haastattelu 24.5.2016.
- Tiedonhallintataitojen opetussuunnitelma. 2012. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen kaupunki. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: http://www.edu.fi/download/146194_Tiedonhallintataitojen_opetussuunnitelma_lukiassa.pdf
- Tiedonhankinnan käsitteistöä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Opetushallitus. [Viitattu 28.10.2016]. Saatavana: <http://www10.edu.fi/kenguru/?sivu=kasitteisto>
- Tieto haltuun -hanke. 2012. [Verkkosivusto]. Tampere: Tampereen kaupunki. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: <https://tietohaltuun.wordpress.com/>
- Viiru, V. 2016. Kirjastonhoitaja. Saarijärven kaupunginkirjasto. Haastattelu 28.7.2016.

Väestö 31.12. muuttujina Alue, Ikä, Vuosi ja Sukupuoli. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 8.10.2016]. Saatavana: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/058_vaerak_tau_104.px/table/table-ViewLayout1/?rxid=ea99dd1c-ff93-4bf9-8e60-ac5b13ef5244

LIITTEET

Liite 1. Kysely lukiolaisille

Liite 2. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan teemahaastattelurunko

Liite 3. Kirjastonhoitajan teemahaastattelurunko

LIITE 1. Kysely lukiolaisille**KYSELY LUKIOLAISILLE KIRJASTOPALVELUJEN JÄRJESTÄMISESTÄ ÄIDINKIELEN OPISKELUN TUEKSI**

Hei!

Opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkintoa. Viime syksynä olin työharjoittelussa Saarijärven kaupunginkirjastossa, josta sain aiheen opinnäytetyöhöni. Tarkoitukseni on kartoittaa, mitä kirjastopalveluja lukiolaiset haluaisivat kirjaston järjestävän äidinkielen opetuksen tueksi. Toivoisin, että vastaatte lyhyeen kyselyyni rehellisesti.

Mukavaa alkusyksyä ja tsemppiä opiskeluun!

Terveisin,
Mira Kotanen

PS. Lukion aulassa voit tämän jälkeen osallistua järjestämääni arvontaan.

1. Sukupuoli

- ☐ Mies
☐ Nainen

2. Luokka

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3

3. Miltä paikkakunnalta kuljet lukiossa?

4. Kuinka usein asioit pääkirjastossa?

- ☐ Vähintään kerran viikossa
☐ Kerran kuukaudessa tai useammin
☐ Muutaman kerran vuodessa
☐ Harvemmin
☐ En ollenkaan

5. Kuinka usein asioit kirjastoautossa?

- ☐ Vähintään kerran viikossa
- ☐ Kerran kuukaudessa tai useammin
- ☐ Muutaman kerran vuodessa
- ☐ Harvemmin
- ☐ En ollenkaan

6. Miksi käytät kirjastoa tai kirjastoautoa?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- ☐ Lainaan kaunokirjoja
- ☐ Lainaan tietokirjoja
- ☐ Lainaan sarjakuvakirjoja
- ☐ Lainaan e-kirjoja
- ☐ Lainaan elokuvia
- ☐ Lainaan musiikkia
- ☐ Lainaan äänikirjoja
- ☐ Käyn tietokoneella
- ☐ Luen ja/tai lainaan lehtiä
- ☐ Opiskelen ja/tai teen koulutehtäviä kirjastossa
- ☐ Vietän aikaa yksin tai kavereiden kanssa kirjastossa
- ☐ Muu syy, mikä? _____

7. Kuinka paljon sinua kiinnostaa asteikolla 1-4 seuraavat kirjastopalvelut, joita voitaisiin järjestää yhteistyössä lukion kanssa?

Ympyröi valitsemasi vaihtoehto. 1 = Ei kiinnosta lainkaan, 4 = Kiinnostaa paljon.

	Ei kiin- nosta lainkaan	Kiin- nostaa vähän	Kiin- nostaa melko paljon	Kiin- nostaa paljon
Kirjavinkkaus (Kirjastonhoitaja tulisi tunnille vinkkaamaan hyviä kirjoja)	1	2	3	4
Lukupiirit (Lukupiirissä käsiteltäisiin kirjaa, jonka kaikki osallistujat ovat lukeneet, esim. pakollisen luettavan kirjan käsittelyä)	1	2	3	4
Lukudiplomit	1	2	3	4
Teemanäyttelyt (Kirjastoon kootaan näyttely tietystä teemasta)	1	2	3	4
Tiedonhaun opetus (Kirjastonhoitaja opettaa etsimään tietoa kirjaston verkkotietokannasta ja muista lähteistä, esim. esitelmiä varten)	1	2	3	4
Kirjailijavierailut (Kirjailija tulisi puhumaan työstään ja teoksistaan)	1	2	3	4
Tapahtumat (Esim. johonkin teemaan tai genreen liittyvät tapahtumat lukion kanssa yhteistyössä tai ilman)	1	2	3	4
Kirjasto opiskeluympäristönä (Joitakin opitunteja järjestettäisiin kirjastossa)	1	2	3	4
Lukiolaisten tiimi (Asiakastiimit kehittäisivät kirjaston palveluja yhdessä henkilökunnan kanssa, tässä tapauksessa lukiolaisten/nuortenpalveluja eli tiimi kokoontuisi muutaman kerran vuodessa)	1	2	3	4
Muu palvelu, mikä? (Jos toivot jotain palvelua, jota edellä ei ole esitetty, ehdota rohkeasti)	1	2	3	4

8. Opetussuunnitelman mukaan jokaisella pakollisella äidinkielen kurssilla on luettava kaunokirjallisia tai muita tekstejä. Miten haluaisit valita kurssille luettavan kirjan?

Valitse kolme (3) vaihtoehtoa ja numeroi ne tärkeysjärjestykseen 1–3 (1 tärkein).

- ☐ Valmiista listasta, jonka opettaja ja/tai kirjastonhoitaja on laatinut
- ☐ Kirjavinkkauksen perusteella
- ☐ Teemanäyttelystä
- ☐ Opettajan antaman teeman tai aiheen perusteella vapaavalintainen kirja
- ☐ Kaverin suosituksesta, jos kaveri on lukenut aiheeseen liittyvän hyvän kirjan
- ☐ Kirjablogien (tai muun kirjallisuusaiheisten nettisivujen) suosituksesta
- ☐ Muu, mikä? _____

9. Mitä ohjelmaa, tapahtumia tai palveluita toivoisit kirjaston järjestävän vapaa-ajalle?

10. Muita toiveita, kommentteja ja/tai palautetta kirjastolle?

KIITOKSIA VASTAUKSESTASI!

LIITE 2. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan teemahaastattelurunko**TEEMAHAASTATTELURUNKO****ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN OPETTAJA****1. OPINNÄYTETYÖN TAUSTOITUS**

- Kerro mitä on tarkoitus tehdä, kenelle ja mitä varten

2. HAASTATELTAVAN TAUSTOITUS

- Kauanko ollut äidinkielen opettajana Saarijärvellä? Entä muualla?
- Miten kirjaston ja lukion/koulun yhteistyö on muualla järjestetty?
- Mikä on mukavinta/haastavinta äidinkielen opetuksessa? Miksi?

3. ÄIDINKIELEN OPETUS LUKIOSSA

- Miten äidinkielen opetus järjestetään lukiossa nyt?
- Käytetäänkö kirjastoa mitenkään hyödyksi?
- Miten opiskelijat suhtautuvat äidinkielen kursseilla lukemiseen?
- Miten he saavat valita luettavan kirjan?
- Miten luettuja kirjoja käsitellään? Voisiko kirjasto tässä olla avuksi?
- Onko opiskelijoilla mahdollisuus suorittaa lukudiplomia / lukiodiplomia / kirjallisuudiplomia? Miten se on toteutettu? Jos ei, miksi ei?

4. OPETUSSUUNNITELMA

- Uusi opetussuunnitelma tulee käyttöön, mitä on muuttunut äidinkielen opetuksen suhteen? Mitä uusia sisältöjä on tullut?
- Miten kirjallisuuden opetus painottuu?
- Onko paikallisessa opetussuunnitelmassa mitään mainintaa yhteistyöstä kirjaston kanssa? Opetussuunnitelman perusteissa mainitaan kirjasto äidinkielen kohdalla opiskeluympäristönä.
- Onko muita yhteistyötahoja huomioitu?

5. YHTEISTYÖ KIRJASTON KANSSA

- Olisiko mielestäsi yhteistyö kirjaston ja lukion välillä tarpeen? Miten/miksi ei?
- Miten kirjasto voisi olla tukemassa opiskelijoiden opintoja?
- Mitä olet mieltä, jos kirjastonhoitaja tulisi kirjavinkkaamaan tunnille tai luokka tulisi kirjastoon?

- Vaikuttaisiko opiskelijoiden lukumotivaatioon?
- Mitä mieltä kirjaston järjestämistä teemanäyttelyistä/-hyllyistä? Olisiko hyödyllistä lukiolaisille?
- Mistä lukiolaiset etsivät tietoa esitelmiä varten?
- Onko heille järjestetty koulun puolesta tiedonhaun opetusta?
- Voisiko kirjasto olla apuna? Mitä mieltä kirjastonkäytön/tiedonhaun opetuksesta?
- Mitä mieltä kirjailijavierailuista? Voisiko lukiolaisia kiinnostaa?
- Mitä mieltä lukupiireistä?
- Minkälaisia tapahtumia kirjasto voisi järjestää lukion kanssa yhteistyössä?

6. VAPAA SANA

- Olisiko muuta mielessä mitä ei käsitelty tai haluaisi sanoa?
- Palautetta, kommenttia?

LIITE 3. Kirjastonhoitajan teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO KIRJASTONHOITAJA

1. HAASTATELTAVAN TAUSTOITUS

- Kauanko ollut kirjastonhoitajana / lasten- ja nuortenosaston vastaavana Saarijärven kirjastossa?
- Muu työkokemus muissa kirjastoissa?
- Onko ollut muissa kirjastoissa yhteistyötä lukion kanssa? Minkälaista?

2. YHTEISTYÖ KOULUJEN KANSSA

- Minkälaista yhteistyötä kirjasto järjestää koulujen kanssa? Alakoulu, yläkoulu?
- Onko tietoa miksi lukion kanssa yhteistyö ei ole alkanut?
- Minkälaista yhteistyötä toivoisit aloitettavan / järjestettävän lukion kanssa?
- Miten kirjasto pystyisi mielestäsi tukemaan lukiolaisten äidinkielen opiskelua?
- Minkälaista yhteistyötä kirjasto olisi valmis tekemään? Minkälaisia palveluja järjestämään?
- Miten kirjasto pystyisi edistämään opiskelijoiden lukumotivaatiota äidinkielen kurssien pakollisten luettavien kirjojen suhteen? Entä lukemisen edistäminen yleensä?
- Mitä mieltä kirjavinkkauksesta? Minkälaista vinkkausta kirjasto voisi tarjota lukiolaisille?
- Kirjailijavierailut, olisiko kirjastolla mahdollista järjestää kirjailijavierailuja lukion kanssa?
- Minkälaista tiedonhaun opetusta tai kirjastonkäytön opetusta kirjasto voisi järjestää lukiolaisille?
- Äidinkielen kursseilla opiskelijoiden täytyy lukea kirjallisuutta. Miten kirjasto voisi osallistua kirjojen käsittelyyn?
- Voisiko kirjasto kehittää lukupiiritoimintaa nuorille koulun kanssa? Entä muuten vapaa-ajalle?
- Lukioilla on mahdollisuus järjestää lukudiplomi/lukiodiplomi, miten kirjasto voisi osallistua?

3. OPETUSSUUNNITELMA

- Kirjasto mainitaan opetussuunnitelmassa kolmessa kohtaa, esim. vaihtelevana opiskeluympäristönä ja yhteistyötahona. Miten kirjaston osallisuutta pitäisi tarkentaa, jotta yhteistyö lukion kanssa olisi taattu? Miten kirjaston voisi huomioida opetussuunnitelmassa?
- Onko kirjasto ollut tekemässä uutta paikallista opetussuunnitelmaa lukion kanssa yhteistyössä? Otettiin kirjastoa huomioon, miten? Jos ei, miksi ei? Otettiin muita yhteistyötahoja huomioon?

4. KOULUN ULKOPUOLINEN TOIMINTA

- Minkälaista ohjelmaa, tapahtumia tai palveluita kirjasto olisi valmis järjestämään nuorille koulun ulkopuolella?
- Onko tällaisia tapahtumia yms. järjestetty aiemmin? Jos on, miten on mennyt, jos ei, miksi ei? Onko näitä toivottu?
- Mitä mieltä asiakasteihteistä? Voisiko lukiolaisten kanssa perustaa lukiolaisten tiimin kehittämään kirjastopalveluita?

5. VAPAA SANA

- Jäikö jotakin käsittelemättä, tulee muuta mieleen?
- Kommenttia ja/tai palautetta?